

PERSPECTIVA ESCOLAR 83

Publicació de «Rosa Sensat»

Març 1984

*Educació
i identitat nacional*

21.4.84
2.7.59.

ELECCIONS AL
PARLAMENT

INDEX	
<i>Piquem pedra</i>	1
EDUCACIÓ I IDENTITAT NACIONAL	
1. <i>Continuïtat de la personalitat catalana</i> , per Pierre Vilar	2
2. <i>Autonomia i consolidació de la nacionalitat</i> , per Jordi Solé Tura	8
3. <i>La llengua nacional a l'escola</i> , per Lluís López del Castillo	13
4. <i>Escola «nacional»</i> , per Marta Mata	19
5. <i>Preguntem a quatre escoles</i>	24
ESCOLA	
Didàctica	
<i>El terrari</i> , per Rafael Cebrián López	31
Fitxes àudio-visuals	
<i>Proceso a los fuertes</i> , pel Seminari d'àudio-visuals de Rosa Sensat	33
Diversos	
<i>Dolors Canals</i> , per M. Antònia Canals	38
NOTÍCIES DE L'ASSOCIACIÓ	
<i>I Jornades internes de l'Associació</i>	43
<i>Trobada de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya</i>	43
ACTUALITAT	
Informacions i comentaris	
<i>Eleccions al Parlament de Catalunya</i>	45
Bibliografia	
Llibres: <i>Relació de Dictionaris i Vocabularis tècnics que trobareu a la Biblioteca Rosa Sensat</i>	51
Revistes	57
Per als nois i noies	
<i>Josep Albanell</i> , per Françoise Samuel-Lajeunesse	60
Literatura infantil	62

Perspectiva Escolar

Edició i Administració: a.a.p.s.a. «Rosa Sensat» - Còrsega, 271.
Tel. 237 07 01 - Barcelona-8

Consell de Redacció: Rosa Carrió, Mercè Comas, Montserrat Company, Biel Dalmau, Mercè Fluvià, Marta Mata, Lurdes Molina, Anna M. Roig

Director: Jordi Tomàs

Secretària de Redacció: Lourdes Reyes

Distribució a llibreries: Arc de Berà - Llull, 10-14, B-5

Subscripcions: a.a.p.s.a. «Rosa Sensat»

Fotògraf: Josep Gri

Composició: Fernández, Borrell, 168

Impremta: I. Juvenil, Maracaibo, 11

Realització tècnica: KETRES. Tel. 253 36 00

Dipòsit legal: B. 2.090-1975 — ISSN: 0210-2331

Subscripció anual: 2.450 ptes. — P.V.P. 275 ptes.

PIQUEM PEDRA

D'ençà del restabliment de la democràcia s'han succeït ja diverses consultes electorals i, com a conseqüència, s'han constituït diferents governs estatals, autonòmics i municipals, que han dibuixat el marc real d'acció dels òrgans polítics.

Potser més d'un havia pensat que el corresponent *pater familias* democràtic solucionaria, de cop, tota la problemàtica de l'escola del nostre país. Aquesta expectativa, reflex automàtic d'un llarg anhel de canvi de règim formal, ha resultat poc realista, encara que potser justificada per la inexperiència de la majoria.

Cal veure clar que cada sector de la societat civil té uns objectius —i unes dificultats concretes per dur-los a terme— en els quals es troben directament implicats els seus membres. A partir d'aquesta realitat concreta, cal establir els tipus i nivell de relacions entre les instàncies afectades i els poders públics, les quals relacions es concretaran d'una manera o altra, més bé o no tan bé, segons els interessos que cadascun dels interlocutors defensi i segons la ideologia que representi.

Volem posar en relleu, que d'una vegada per sempre, cal que ens deixem de sentir tutelats —abans ho érem per la por, ara ens en podem sentir, potser, per la democràcia— i que assumim la nostra feina concreta de mestres en el seu context social global.

No hem d'esperar, doncs, que els poders públics ens ofereixin opcions o vies de participar quan ells ho decideixin. La nostra responsabilitat de l'educació pública i dels interessos dels mestres o, en una paraula el sentit col·lectiu del canvi de l'escola, és el que legitima l'accés als llocs de govern d'alguns —no a l'inrevés— i, alhora, la nostra participació en allò que afecta la nostra tasca. Poders públics i mestres ens complementarem quan coincidim en els objectius i plantejaments i tindrem frecs quan prioritzem interessos diferents; però cal que, en un cas i en l'altre, les dues parts siguin sempre actives.

El nostre espai de mestres l'hem de decidir, doncs, tots junts i la nostra tasca l'hem de planificar i impulsar plegats, amb il·lusió i amb l'esperança que sempre aconseguirem millores, perspectives noves, solucions que caldrà pledejar amb l'Administració.

Cal, doncs, instrumentar, de forma coordinada i flexible alhora, la participació de les entitats relacionades amb el món de l'ensenyament, col·lectius de mestres o d'escoles, institucions de formació, reciclatge o investigació, sindicats de mestres, tots aquells que volem tirar endavant, amb uns objectius ben definits, el projecte de millorament de l'escola, del qual ens considerem agents i, com a tals, interlocutors, de dret, dels qui governen.

CONTINUÏTAT DE LA PERSONALITAT CATALANA

per Pierre Vilar

No hi ha res més difícil que fer copsar a esperits joves les realitats passades. Quan a la història s'esdevenen «grans fets» —batalles, conquestes, gestes, construccions d'edificis, producció de grans obres— aquests «grans fets» prenen dintre de la imaginació infantil, igual que dintre de la imaginació popular, un valor de mite que pot exagerar la seva importància. Per tant, no els podem pas deixar en la ignorància ja que jalonen el passat, el fan reconeixedor, constitueixen la memòria d'un país i pertanyen a la «cultura general». Convé, però, no tancar-se solament dins el passat nacional. Un mínim d'*història universal* ha de permetre a cadascú de *situar-se al món, a cada etapa del temps.*

I quan arriben, a un país, els moments d'esborrament relatiu, o sembla que res del que ha passat no ha estat digne de figurar a les cròniques del món, com explicarem als joves que, fins i tot en aquests moments, es manté una comunitat, no tan densa, no tan expansiva, no pas més desgraciada en el si de les capes populars, quines són les veritables garanties del revifament i de la consciència de si mateix que guarda el grup?

Es cert que fou la Catalunya de l'Edat Mitjana la que va ser dinàmica, quan multiplicà la seva població, va produir, va intercanviar molt, repoblà les Illes i València reconquerides, envià els seus mercaders i els seus marins per tot el Mediterrani (segles XI-XIII). Barcelona, Palma, València, Perpinyà, sens dubte no eren pas tan riques com Venècia o Gènova, però la «Corona d'Aragó», tot i ser feudal i sovint dividida, combinava de manera original, aleshores rara, grans forces ter-

ritorials i militars amb institucions burgeses, mercantils, municipals, més modernes i que han deixat grans records.

També sabem que des de la meitat del segle XIV fins a finals del XV, aquest conjunt va perdre moltes forces i molta cohesió. Fams, pestes i guerres s'anaren succeint i comportaren el despoblament dels pobles de l'oest i de nombrosos masos agrícoles de l'est. Això fou la conseqüèn-

cia d'una guerra social de cent anys, amb els pagesos que volien acabar amb la servitud («remença») i amb els «mals usatges» que havien imposat els senyors quan els pagesos eren massa nombrosos, i els senyors molt potents. El compromís anomenat «Sentència de Gualalupe» (1486) no va pas abolir el règim feudal, però va suprimir els «mals usatges» i la servitud. Els pagesos, no tan nombrosos, van ser més pròspers, més independents. Les ciutats, en decadència, retingueren les classes mitjanes benestants, cultivades. ¿Quines són les etapes històriques que fonamentaran, des dels «Temps Moderns» fins als nostres dies, la continuïtat catalana?

1. El segle XVI. Timidesa dels poders, originalitat dels modes de vida

Sota Carles V i Felip II, quan es constitueix el gran imperi espanyol, Catalunya resta a segona fila. Els magistrats municipals barcelonins són respectuosos, tí-

mids davant del poder reial, fins i tot quan aquest es posa en qüestió a Aragó o a Castella. Però no hem pas de pensar que els catalans no s'aprofiten gens del mercat colonial. El país conserva un artesanat pròsper. La seva autonomia duanera i monetària li permet d'escapar-se de la inflació monetària castellana. Al camp, si l'oest queda despoblat, les masies de l'est són riques, adornades, fortificades. Cada camperol català duu les armes «defensives i ofensives»: símbol de quasi-noblesa. Hi ha un pedrenyal per casa. Vol dir que hi ha pirates i bandolers. Però el mateix bandolerisme és un fet de societat típic. Cervantes el descriurà aviat com un mode de vida marginal, al servei de diverses forces, relativament integrat, però, a la societat catalana, encara que (o perquè) faci moneda falsa als boscos o que saquegi els combois d'or per les carreteres i els diners que van de Castella fins al Mediterrani. Els europeus descriuen un català «brau», poc respectuós de les autoritats. Tot passa, diu un viatger francès, com si Cata-

El segle XVII. El temps de les revoltes. (Gravat en què apareix el bandoler Serrallonga).

4 lunya, tot i que està subjecta (de fet solament «vassalla») al rei «encara tenia el seu príncep particular». El país està mal integrat a la nova economia. No ha pas oblidat les seves llibertats medievals. El seu poc respecte per l'ordre públic és una mena de rebuig de l'Estat modern.

2. El segle XVII. El temps de les revoltes

El temps de les desgràcies no és pas el començament del segle XVII. Alguns oficis queden afectats per la crisi general del món espanyol. Però el camp i les ciutats petites són pròspers. Acumulen diners i la moneda és sòlida. Els enviats de Barcelona prop del rei li guarden el respecte tradicional, però critiquen els ministres, els quals, fins els catalans (com el duc de Lerma) no estimen gaire Catalunya, li retreuen el bandolerisme, no entenen res dels problemes que té, es passen la nit jugant i es lleven a migdia. A Madrid s'exagera la prosperitat catalana. Quan Catalunya havia esdevingut «un poble continu», el duc d'Olivares, ministre-favorit, li atribueix un milió d'habitants i en realitat en té menys de la meitat. Per això sempre li demana més diners. Però sobretot, com que hi ha l'amenaça de la guerra amb França, obliguen Catalunya, regió-frontera, a allotjar els exèrcits de mercenaris, els quals es comporten com en un país conquerit. El 1640 esclata una rebel·lió.

1640: revolta de la desesperació, d'origen popular

Se sap que comença amb una marxa dels «Segadors» per Barcelona per tal que els lloguessin per a la sega. De fet, al cap d'un temps, els pobles es revoltaven contra la tropa ocupant. Això no té res d'original; en aquell moment hi ha revoltes camperoles pertot. Però aquí, a «Mori lo mal govern» s'hi afegeix «Visca la terra», la qual cosa expressa que el país es revolta com a comunitat. El que és particular, és que, contràriament al que passava quasi sempre, les autoritats catalanes, en aquest cas els diputats de la Generalitat, òrgan permanent de les «Corts» representatives, en comptes de reprimir el moviment popular, se'n fan capdavanters. En

aquesta data, tampoc no és pas molt original, car també es revoltaven altres dominis de la Corona espanyola: Portugal, Nàpols. És un crisi general de l'imperi espanyol a Europa, qui no oblidava l'èxit recent de la revolta dels Països Baixos. Però, quant als dirigents catalans, el model feudal encara regna dins els seus esperits. Simplement volen «canviar de senyor» i s'adrecen al rei de França, en el moment en què França, amb Richelieu, ja és molt més avançada que Espanya en la via de l'estat autoritari i centralitzat. Se sap la fi: una pesta terrible s'afegeix a les misèries de la guerra, el país es tornà a despoblar, i políticament, la Cerdanya i el Rosselló, «comtats» catalans de sempre, foren annexionats a França. Sortosament, l'afecció dels dirigents catalans pel model feudal (recerca d'un senyor) va ser compensada, al final de l'episodi, per una afecció igual de la casa de Habsburg a l'estructura tradicional del seu domini: es confirmà als catalans les seves institucions, Corts, Generalitat, llibertats municipals, autonomia duanera i monetària.

1705: l'opció política d'una elite catalana, la revolta de l'esperança

El darrer rei de la casa d'Habsburg, Carles II, s'aprofita d'aquesta moderació; va estar considerat com un rei molt bo per una classe dirigent catalana, la qual s'alliberà molt de pressa, entre 1670 i 1700 amb una revifalla econòmica sensible: camperols benestants, exportadors de llurs productes, mercaders que constituïren «companyies» financeres, constructors de petits vaixells, fabricants de teixits desitjosos de rivalitzar amb l'estranger. El 1683, la «Fènix de Catalunya», de Narcís Feliu de la Peña, simbolitza aquesta revifalla. Quan les rivalitats internacionals cristal·litzaren en el problema de la successió al tron d'Espanya, aquests medis dirigents catalans es pronunciaren finalment, el 1705, contra el fill petit de Lluís XIV, Felip V, i pel candidat austríac, l'arxiduc Carles, qui s'instal·là a Barcelona, com a rei d'Espanya, amb el nom de Carles III, amb l'aliança dels anglesos i dels portuguesos. No es tractava pas d'una «revolta»; el problema no era pas de «secessió» com el 1640, sinó de *successió*: els catalans desitjaven *escollir el seu rei*, per tal de fer triomfar els seus interessos i la seva con-

cepció de l'imperi: la conservació dels dominis europeus i italians, relacions amb l'oceà, resistència als projectes centralitzadors que es traslluen en el fill petit de Lluís XIV. El que els animava era l'esperança d'acabar amb la «decadència» espanyola. Però aquesta alternativa no va pas tenir un suport vertaderament popular. Opció política que fou vençuda políticament i militar. El País Valencià desolat per les tropes reials de Felip, Barcelona aïllada, abandonada pels seus aliats, va haver de capitular l'11 de setembre de 1714, i, aquest cop, li foren arrencades les seves antigues «llibertats» i «privilegis». D'això no en diem pas, com s'ha fet al segle XIX, la «fi de la nació catalana»; una nació no desapareix pas pel fet que hi hagi un tractat o un decret. Però el país estava exhaust, perdia les seves institucions; Barcelona quedà reduïda a 35.000 habitants, i queia sota la vigilància d'una «Ciutadella». Catalunya, políticament vençuda, ¿perdria la seva consciència, alhora que les seves institucions, i la seva esperança de prosperitat?

nal espanyol, i amb el mercat colonial americà, obliguen a la classe més activa a considerar el català com a una simple llengua familiar. El moviment espontani, en els seus fonaments econòmics, sembla que s'endu Espanya cap a una estructura d'estat-nació, el futur del qual estaria lligat a l'explotació colonial. Ens podem plantejar doncs, ¿es podrà fondre Catalunya en un estat-nació-potència, com ho han fet les províncies històriques franceses, amb el model de la Revolució de 1789 i tallar definitivament els seus orígens feudals? Aquesta possibilitat no és pas exclosa. Però podem fer observar: 1) Catalunya està molt aïllada en una Espanya que es transforma molt més a poc a poc; 2) a Catalunya mateix, només tendeixen a transformar-se les regions marítimes i algunes valls, tota la Catalunya muntanyosa i rural continua tenint mentalitat antiga; 3) el poble continua parlant català, les capes artesanes i botigueres no es dife-

Barcelona aïllada, abandonada pels seus aliats, va haver de capitular l'onze de setembre del 1714 davant les tropes reials de Felip V.

3. El segle XVIII: creixement econòmic ràpid, ¿perills per a l'originalitat catalana?

A partir de 1730, però sobretot després de 1750, Catalunya assoleix bruscament un desenvolupament prodigiós: repoblament de les regions seques de l'oest i reconquesta d'instruments d'irrigació, artigament i triomf dels conreus especialitzats: vinya, olivera, cànem, garrofers, moreres. Els ports petits de la costa, i Barcelona, construeixen per al comerç llunyà, primer el Mediterrani, després l'americà, i fins i tot el nòrdic. A final de segle, una petita «revolució industrial», modesta, però única en contorn mediterrani, va fer de Catalunya una «petita Anglaterra», i fa que els esperit avançats de la Il·lustració la posin com a exemple a les altres regions d'Espanya: «a final del segle, Barcelona supera amb escreix els 100.000 habitants; el seu «Cos de Comerç» espera igualar les glòries dels mercaders de l'Edat Mitjana, que descriu Antoni de Capmany com a gran historiador, i demana aquest «Cos» a les «Memòries històriques». És cert que aquesta florida de la cultura a Catalunya, paral·lela al desenvolupament econòmic, s'expressa cada cop menys en català. Els lligams amb Madrid, amb el mercat nacio-

6 rencien pas, en aquesta qüestió, de les capes camperoles encara majoritàries; 4) l'exemplar revolucionari francès no sedueix pas (encara que hi hagi alguna excepció), i el mercat americà està de la mateixa manera amenaçat pels francesos i pels anglesos; els que s'han enriquit per la petita revolució mercantil i industrial no participen pas de l'esperit renovador del segle XVIII europeu. A l'episodi de la guerra de 1794 contra la França revolucionària, i després el 1808, quan les tropes napoleòniques ocupen el país, són els camperols catalans, o els dels pobles com ara Manresa, els que donen el senyal de la resistència: la defensa d'Espanya, sens dubte, però primerament la de la «terra». Fins i tot a les Corts de Cadis, els diputats catalans Dou, Capmany són moderats sense ser per això «servils»; defensen punts de vista tradicionalistes davant dels problemes de la llibertat i de la propietat.

4. El segle XIX: complexitat de la reacció catalana davant de l'evolució espanyola

La Catalunya de començament del segle XIX no és gens senzilla: la part muntanyosa, les valls altes, i fins i tot les regions rurals més pròximes a Barcelona, *resisteixen a la revolució burgesa*: comunitaris, antiindividualistes i desconfiats davant els homes de diners, tenen un lligam molt fort amb l'Església; sovint els religiosos agafen la direcció de bandes «apostòliques», després «carlistes»; notem que aquests moviments són *anticentralistes*, partidaris d'antics privilegis col·lectius i per tant molt catalans; aquests seran la base del futur «catalanisme» tradicionalista. Però a les regions baixes i marítimes, i sobretot a Barcelona, no s'obliden pas les innovacions del segle XVIII: Barcelona s'identifica amb els *interessos de la indústria*, la qual, en cas de crisi (1820), aboca els pobres a l'atur; el *proteccionisme* esdevé la consigna de les classes dirigents (poc nombroses encara) a la part de Catalunya que és en vies de transformació; aquestes són sovint «progressistes» i cerquen la solidaritat de llurs obrers i empleats; però també es dona el cas, particularment quan el progrés tècnic amenaça l'ocupació o els salaris, que es revoltien (incendi de la fàbrica Bonaplata el 1835). A Madrid, després de les reformes liberals de 1833-1836, les autoritats, i sobretot

l'exèrcit —les forces de l'ordre—, acusen els catalans en base a tres greuges contradictoris: 1) hi ha catalans carlistes, facció i amenaça de bandolerisme «reaccionari»; 2) hi ha interessos egoistes, els dels industrials que imposen, mitjançant el proteccionisme, preus elevats als productes de consum corrent; 3) la industrialització crea una classe obrera revoltada i perillosa. Si s'ha de combatre en aquests tres fronts, és que els catalans són «per naturalesa», escriu un general castellà, «una raça in-subordinada», que sempre ha donat maldecaps als poders de Madrid i que s'ha de tractar mitjançant la violència. ¿Fa falta dir que tot això prepara, a llarg termini, una *consciència col·lectiva* que, algun dia, unificarà els diversos greuges?

Aquí s'hi afegeix, els mateixos anys 1830, un començament de *moviment intel·lectual i sentimental*, que es fa datar habitualment d'ençà de «L'Oda a la Pàtria», nom tradicional d'una poesia circumstancial d'Aribau, bella i emotiva. De fet, aquest moviment cristallitza a mitjan segle amb els «Jocs Florals», i amb tota una florida de poemes i de llibres en català. És un *moviment europeu universal* que retorna a les llengües originals. Forma part del *romanticisme* i del «moviment de les nacionalitats». A Catalunya encara no té un vertader valor *polític*. Per als intel·lectuals, «Catalunya és la pàtria» (immediata, carnal), però *Espanya és la Nació*. Notem, malgrat tot, que aquesta «renaixença», encara «elitista», és contemporània amb un *sentiment popular* molt viu, que expressen les farses, el moviment dels «cors» de Clavé, i que, en alguns fets del moviment obrer espontani, el crit de «Visca la República catalana» apareix, i fins i tot «Visca l'Estat català». Encara és aïllat.

5. El segle XX. Naixement i evolució d'un catalanisme polític

Les derrotes d'Espanya en el temps en què Europa és colonialista i imperialista —marcades sobretot per la pèrdua de Cuba el 1898— uneixen: 1) una burgesia catalana decebuda que denuncia la impotència del govern de Madrid i fa valer el temps en què Catalunya, nació i estat alhora, era una *potència mediterrània* (Prat de la Riba, «La nacionalitat catalana», 1906); 2) un tradicionalisme, inspirat pel desig de l'Església de recuperar l'herència

del carlisme a favor d'un regionalisme moderat; 3) una tradició republicana avançada, «federalista», que espera donar una independència àmplia a Catalunya en el si d'una federació lliurement acceptada de les altres regions històriques de l'Estat.

Observem que en aquest episodi —1898-1912— els obrers s'adhereixen més fàcilment a un anarco-sindicalisme antinacionalista, i per tant més crític envers el «catalanisme burgès», i que a les capes populars mitjanes (artesans, botiguers, etcètera) els atrau el «lerrouxisme», republicanisme demagògic, que mira d'exasperar el moviment català. Finalment, entre 1917 i 1923, temps de lluites obreres importants que susciten una repressió dura, es produeixen reagrupaments: el moviment catalanista burgès (la «Lliga» de Cambó) s'inclina cada vegada més a buscar garanties a Madrid contra la revolució social; el lerrouxisme fracassa, i la tendència popular d'oposició crea una atmosfera molt favorable a un «catalanisme d'esquerres», el qual, reforçat per l'oposició latent de totes les capes mitjanes a la dictadura de Primo de Rivera, portarà, el 1931, el triomf electoral i polític de l'Esquerra Republicana, fomentat pel carisma de la figura de Macià, reforçat pels moviments

modestos, de matís socialista catalanista i afavorit per una neutralitat momentània, precària, del moviment obrer anarquitant.

El vot quasi unànim de l'«Estatut», el 1932, verifica que la consciència de grup dels catalans l'ha arrabassat; dintre de les dures lluites del temps de la República, la gran burgesia de Cambó es continua anomenant (i potser també se'n sent) «catalanista», mentre que a l'esquerra, fins les capes comunistes diuen que es volen emparar en la unanimitat catalana. Solament en els fets més violents de 1934 i 1936 la gran burgesia optarà, per por i per esperit de classe, pel cop d'estat militar, mentre que, dins de la guerra civil, el sentiment català, fa causa comuna, majoritàriament, amb la causa republicana, malgrat les tendències pròpiament revolucionàries del moviment obrer, i l'anticatalanisme latent del poder central reconstituït. Comptat i debatut, el que verifica més clarament la permanència i el futur de la consciència catalana, és que s'hagi pogut retrobar intacta, quasi unànime, després de ser quaranta anys a l'índex, en la celebració d'un cert 11 de setembre, i l'escolliment d'aquesta data és una mena de símbol del paper de la història en la constitució d'un complex nacional.

Triomf polític de l'Esquerra afavorit pel carisma de F. Macià.

AUTONOMIA I CONSOLIDACIÓ DE LA NACIONALITAT

per Jordi Solé Tura

Quan els responsables de *Perspectiva Escolar* em van proposar una col·laboració en aquest número especial de la revista sobre el tema «Consolidació de la nacionalitat dins el marc de la recuperació de les institucions nacionals i democràtiques», em vaig sentir perplex. De fet, el títol proposat significa ja una determinada resposta positiva al problema de fons, és a dir, que la «recuperació de les institucions nacionals i democràtiques» comporta la «consolidació de la nacionalitat (catalana)». I jo d'això no n'estic segur. En tot cas, caldrà preguntar-nos de *quina nacionalitat* parlem. O més exactament, *què és la nacionalitat catalana avui*.

Dic això perquè em sembla que tota la reflexió actual sobre Catalunya evita d'entrar en la qüestió principal, com si la nostra nacionalitat fos un concepte intemporal, una realitat ja consolidada fa temps, que ha romàs idèntica a ella mateixa sota l'opressió franquista i que ara estem recuperant sota la democràcia. No negaré pas que en part és així i que la nostra vida política actual és plena d'elements conflictius i d'episodis que formen part d'un autèntic combat de recuperació. Seria insensat negar que aquest combat per la recuperació ja s'ha acabat.

Però al costat d'això em sembla innegable que hi ha elements nous, situacions i realitats que ja no responen als problemes del passat, qüestions que ni tan sols són reductibles a l'estricta espai d'Espanya. I que tots aquests elements, situacions i qüestions afecten directament la

nostra vida col·lectiva i, per tant, la definició de la nostra nacionalitat.

Avui tenim un marc jurídic i institucional nou, definit per l'article 2 i el títol VIII de la Constitució i per l'Estatut d'Autonomia de 1979. Tots aquests textos fonamentals defineixen Catalunya com una nació-

Reunió de la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya.

nalitat; és ben sabut que no va ser gens fàcil aconseguir-ho.

L'article 2 de la Constitució, per exemple, té una història interna que en si mateixa és com una mena de resum de totes les contradiccions del període inicial de la transició a la democràcia. És cert que la seva redacció és confusa, però fins i tot aquesta redacció va ser una victòria perquè en definitiva va trencar el concepte tradicional de la dreta espanyola, que identificava la «nació» amb l'estructura centralista de l'Estat i va fondre en un sol text jurídic dos conceptes fins aleshores antagònics: el de nació única i el de conjunt de nacionalitats i regions. Ambdós es fonen a l'article 2 de la Constitució i això, malgrat l'ambigüitat conceptual, és un factor de pacificació i de progrés. Per això la batalla per l'article 2 va ser tan dura i tan significativa.

La lluita per incloure el concepte de «nacionalitat» a l'article 2 de la Constitució i per definir un sistema general d'autonomies va ser, en el moment constituent, la culminació d'una llarga batalla per la democràcia i l'autonomia contra el franquisme. L'Estatut de 1979 la va completar. Dins aquest marc jurídic estem construint ara, amb moltes dificultats, la nostra autonomia, és a dir, el quadre polític de la nostra nacionalitat. Hi ha, per tant, una tasca de recuperació, de restabliment, de reconstrucció de la nostra entitat col·lectiva com a poble.

Però jo estic cada vegada més convençut que amb la definició del marc jurídic de l'autonomia i amb aquesta tasca de recuperació i reconstrucció es clou un període històric i, més concretament, el període històric durant el qual ha estat elaborat el concepte de nacionalitat catalana, tal com avui l'entendem.

En el curs d'aquest període històric —que té les arrels en la segona meitat del segle XIX i adquireix la seva plenitud en els anys que portem de segle XX— s'ha forjat una determinada consciència col·lectiva —la consciència de nacionalitat— sobre la base d'unes determinades estructures econòmiques, d'una cultura, d'un passat històric assumit com a tal, i, sobretot, d'una lluita política per un poder —la Mancomunitat, l'Estatut d'Autonomia— contra un determinat adversari exterior, vist com a tal per tots els sectors socials de Catalunya. Aquest adversari ha estat el centralisme, com a sistema, com a men-

talitat i com a forma d'organització del poder de l'oligarquia dominant.

És cert que el centralisme no ha desaparegut i que encara haurem de lliurar combats difícils contra ell. Però tinc la sensació que aquests combats seran més la cua del passat que l'anunci del futur. I que quan hàgim aconseguit omplir de contingut el marc jurídic de l'autonomia i quan l'Estat de les Autonomies funcioni a tot el conjunt d'Espanya, ens trobarem amb una realitat que ara ja s'anuncia i que ens pot provocar una desagradable perplexitat si no la sabem veure des d'ara mateix. Ens trobem, per dir-ho d'una manera una mica brutal, en les romanalles d'un combat de recuperació de coses —institucions, signes d'identitat, formes culturals, etc.— que quan hagin estat recuperades del tot serviran per a situacions total-

Títol VIII de la Constitució Espanyola de 1978.

<p><i>título VIII</i></p> <p><i>De la Organización territorial del Estado</i></p> <p><i>Capítulo Primero</i></p> <p><i>Principios generales</i></p> <p><i>Artículo 137.</i></p> <p><i>El Estado se organiza territorialmente en municipios, en provincias y en las Comunidades Autónomas que se constituyen. Todas estas entidades gozan de autonomía para la gestión de sus respectivos intereses.</i></p> <p><i>78 Artículo 138.</i></p> <p><i>1. El Estado garantiza la realización efectiva del principio de solidaridad consagrado en el artículo 2 de la Constitución, velando por el establecimiento de un equilibrio económico, adecuado y justo entre las diversas partes del territorio español, y atendiendo en particular a las circunstancias del hecho insular.</i></p> <p><i>2. Las diferencias entre los Estatutos de las distintas Comunidades Autónomas no podrán implicar, en ningún caso, privilegios económicos o sociales.</i></p> <p><i>Artículo 139.</i></p> <p><i>1. Todos los españoles tienen los mismos derechos y obligaciones en cualquier parte del territorio del Estado.</i></p> <p><i>2. Ninguna autoridad podrá adoptar medidas que directa o indirectamente obstaculicen la libertad de circulación y establecimiento de personas y la libre circulación de bienes en todo el territorio español.</i></p>
---

10 ment diferents i, en alguns casos, no seriran per res.

A tall d'exemple, vull recordar algunes dades de la nova situació que ens espera i que, en gran part, ja tenim al davant.

1. L'estructura social catalana ha variat profundament, no sols pels efectes de l'acumulació caòtica dels anys seixanta, sinó també pels efectes de la gran crisi dels anys setanta i vuitanta. Sectors sencers de la nostra economia s'han enfonsat i amb ells s'han transformat profundament les classes socials. ¿On és avui la burgesia catalana, per exemple? ¿I qui pot dir que hi ha una classe obrera unificada en un moment en què es multipliquen les línies divisòries corporatives i culturals entre els treballadors de Catalunya? ¿Fins a quin punt poden encarnar un projecte nacional català els nous sectors terciaris urbans? ¿Quina força de futur, com a força nacional, tenen les burgesies rurals o les pagesies?

En realitat ja avui, però més encara en el futur, no es veu que hi pugui haver a Catalunya cap força social ni cap institució capaç de resoldre, des de Catalunya, els problemes més greus de la societat catalana, com són ara la reestructuració industrial, el reequilibri de les comarques, l'atur, etc.

I això no sols per la força del centralisme sinó pel predomini creixent dels factors internacionals —les grans multinacionals i els blocs político-militars—, els quals són totalment decisius en els processos d'acumulació de capital i, per tant, en l'orientació quantitativa i qualitativa del creixement econòmic o de l'adaptació a la crisi. Només cal veure el panorama econòmic català ja avui i el pas real de la Generalitat com a factor econòmic per adonar-se de la profunditat del problema.

2. Quan hagi estat completada la construcció de l'Estat de les Autonomies, les competències de les diverses Comunitats Autònomes seran molt semblants i passarà en un primer pla la qüestió de la col·laboració entre elles i de totes elles amb el poder central. En definitiva la diferència entre un Estat federal i un Estat de les Autonomies no és tan de concepte com de nivell real de competències. I en aquest sentit, l'Estat de les Autonomies definit al títol VIII de la nostra Constitució pot acabar funcionant com un autèntic Estat federal. Vull dir, en definitiva, que des del punt de vista de les nostres institu-

cions autonòmiques cada vegada tindrà menys sentit una imatge i una realitat diferenciades com a *nacionals*.

3. Tota nacionalitat implica un adversari exterior viscut com a tal per tots els sectors socials que formen la nacionalitat. En el període històric que ara culmina, aquest adversari exterior ha estat clar, malgrat els diversos avatars del segle. I ha estat especialment clar en els quaranta anys de dictadura franquista. Però ara, un cop aconseguida l'autonomia i posat en marxa l'Estat de les Autonomies, aquest adversari tendeix a diluir-se. Ara mateix, és ja difícil definir l'adversari, quan el partit que governa a Madrid és també el més votat a Catalunya a les eleccions generals d'octubre de 1982 i a les municipals de maig de 1983 i governa les principals ciutats catalanes. És cert que hi ha hagut en ambdues eleccions una important consolidació del vot dels treballadors immigrants com a vot específic d'immigrants —més exactament com a vot andalús—, però també hi ha hagut un important vot català autòcton. I entre els dos signifiquen, si més no, que un sector molt significatiu de la societat catalana no posa en primer pla la idea de nacionalitat o si l'hi posa no l'entén com una afirmació contra l'adversari exterior que governa a Madrid.

El govern de la Generalitat i els sectors socials que li donen suport en nom del nacionalisme no representen tant un autèntic nacionalisme com una barreja de sentiments particularistes alimentats essencialment de les restes del passat, de les dificultats reals del procés autonòmic, de les resistències del centralisme i de la conflictivitat entre els partits polítics —i els grups dirigents— que governen a Madrid i a Catalunya. Aquest regionalisme vestit de nacionalisme viu del conflicte amb Madrid, necessita aquest conflicte i fins i tot l'inventa o l'exagera en alguns casos. Cada revifalla del centralisme és oxigen per aquest nacionalisme. Però com a nacionalisme és essencialment defensiu, no té cap autèntic projecte nacional de futur.

Què queda, doncs? Queda essencialment la recuperació de la nostra cultura i, per damunt de tot, la recuperació i la normalització de la llengua. L'afermament de la nacionalitat és i serà cada vegada més, un afermament cultural i sobretot un afermament lingüístic.

La batalla per la llengua serà llarga i

difícil. I no és segur que sigui finalment guanyada. Però fins i tot si és guanyada, té un sostre clar i estricte: el sostre del bilingüisme. En un context espanyol i europeu —o si voleu, mundial— com el que s'anuncia, no crec que tingui la més mínima viabilitat una Catalunya que no assumeixi el bilingüisme com a fet permanent i estructural. Ens pot agradar més o menys, però em sembla difícilment discutible.

I després? Quina cultura? Si la nostra cultura, la que ha de definir la nostra consciència col·lectiva de nacionalitat, només mira al passat o es tanca en l'horitzó estret d'una comunitat desfasada entre el present real i el passat enyorat, ¿què quedarà de la nacionalitat catalana? Avui entre un *Dallas* en castellà i un *Dallas* en català hi ha una diferència fonamental: la llengua. Això sol justifica els dos *Dallas*. Però demà, quan aquest no sigui ja el problema principal, ¿quina serà la diferència de contingut cultural? I poso aquest exemple, no sols perquè és viu i actual, sinó perquè ens situa en el cor mateix del principal problema cultural del present: *Dallas* en català o en castellà és un producte cultural nord-americà.

Aquestes reflexions són senzilles i potser poc originals. Però serveixen per demostrar, si més no, que «el marc de la recuperació de les institucions nacionals i democràtiques» no és suficient per a explicar i resoldre el gran problema de la «consolidació de la nacionalitat catalana» i que, fins i tot, aquesta mateixa consolidació planteja ja avui un interrogant de grans dimensions.

¿Vol dir això que no hi ha res a fer i que les institucions autonòmiques perden el seu sentit? No exactament.

En primer lloc, la tasca de recuperació i de reconstrucció tot just acaba de començar i el camí és llarg. Hi haurà encara molts obstacles, moltes resistències i molts conflictes. Com ha posat en relleu el debat sobre la LOAPA, el centralisme com a mentalitat i com a projecte polític no és patrimoni exclusiu de la dreta. Hi ha una esquerra i un centre que, en funció de la tradició político-cultural del nostre segle XIX, encara continuen pensant que la modernització de la societat espanyola només és possible des d'un Estat fort que superi les tendències «segregacionistes» o «involucionistes» de les «burguesies» perifèriques. És el vell i desfasat reflex dels

liberals del segle passat contra els carlins partidaris dels furs.

Per tant, el combat polític i cultural de recuperació serà llarg. En aquest combat, l'escola és una institució fonamental. I si cap sentit tenen les reflexions anteriors, és que l'escola ha de ser una gran institució de recuperació lingüística, però també i essencialment de renovació cultural en funció dels problemes reals de la societat catalana de finals del segle xx. Si l'escola també adopta una actitud defensiva, si la recuperació només és concebuda com la defensa d'uns reductes enfront de l'expansió adversària —expansió des de fora i des de dintre de Catalunya—, el resultat serà al cap i a la fi ben migrat. En el millor dels casos haurà salvat una comunitat lingüística, però contra —o enfront de— una altra.

Però, més enllà d'aquesta tasca de recuperació i de reconstrucció hi ha el gran problema del sentit profund del concepte de nacionalitat catalana en la societat espanyola i europea de finals del segle xx i començaments del XXI. És possible que

12 enfront de l'escomesa dels grans Estats militaristes, de les multinacionals, de la revolució tècnica uniformitzadora de cultures la definició d'una comunitat nacional integrada, de dimensions petites i per tant humanes, sigui una gran empresa de progrés. Ho serà, en tot cas, si som conscients que formem part d'Europa i que Europa deixarà aviat de ser el centre de gravetat de la civilització moderna. El nostre continent, petit, dividit en múltiples fronteres, llengües i cultures, dividit també en dos sistemes socials diferents i enfrontats, ocupat militarment per les dues grans potències i mancat de les matèries primeres essencials perdrà força davant les enormes possibilitats dels grans Estats d'Àsia, Àfrica i Amèrica que avui tot just comencen a afermar-se. En tot cas, el futur d'Europa —i de Catalunya, per tant— pot passar per la definició d'un altre tipus de civilització, a la mesura dels homes i de les dones del nostre temps, i capaç d'integrar el passat en un futur de pau i de comunitat. En tot cas, les grans paraules de socialisme, de comunisme i de fraternitat ja no poden tenir en el futur cap altre sentit que aquest, si no volen perdre definitivament tota mena de sentit.

En aquest context, la nacionalitat catalana pot tenir futur si és conscient del futur, si és capaç d'integrar les diverses aspiracions socials, culturals i lingüístiques de tots aquells que la formen, en un món que ja no serà mai més el del nostre passat.

Assemblea contra l'atur.

LA LENGUA NACIONAL A L'ESCOLA

per Lluís López del Castillo

Tot sembla indicar com si els catalans ens tornem a trobar en un moment crucial d'aquells en què —en opinió de J. Vicens i Vives— és bo d'aturar-se per reflexionar sobre el nostre propi ésser col·lectiu. I més encara, si aquesta reflexió es vol fer des d'una plataforma tan important i compromesa com és la de l'ensenyament. (¿Què som, on som i cap a on volem o ens convé d'adreçar els nostres passos?) Quina gran responsabilitat, així mateix, si aquesta reflexió vol alhora prendre una base realista, a partir de la societat catalana actual, fugir de qualsevol marc de nacionalisme conservador, a voltes tan perillós —aquell que parla de les essències dels pobles—, i, per tant, enfocar-ho amb perspectiva i amb la voluntat de ser fidels als interessos col·lectius.

Com fer-ho mirant de no prendre l'escola com el lloc idoni d'adoctrinament ideològic (nacionalisme/antinacionalisme) és molt difícil d'aconseguir en una societat com la nostra en què el nacionalisme sorgeix, en general, com a defensa d'uns interessos populars legítims, i l'antinacionalisme no és més, en general també, que la careta pseudo-altruista d'un altre nacionalisme més prepotent. És un desafiament, doncs, que com a ensenyants tenim plantejat, bo i col·locats al bell mig d'un món convuls en què hem d'aconseguir el difícil equilibri que combina alhora, dins de l'escola, elements aparentment tan contradictoris com l'opció nacional i la neutralitat ideològica, uns paràmetres culturals comuns de base i un ensenyament democràtic, la urgència d'una «re població» cultural i el respecte a les etapes maduratives del nen, la necessitat de l'obligatorietat d'una llengua i el pluralisme lingüístic existent...

Per tant, serà bo d'aturar-nos a reflexio-

nar per veure en quina mesura som a dins de la realitat i dels problemes o bé hi passem només per sobre. Per això començarem amb dos conceptes que aparentment presenten tan sols una diferència de grau.

Sentiment o consciència nacional?

¿És bo de fomentar el sentiment nacional a l'escola?

El «sentiment» nacional, vet ací un concepte romàntic que ha tingut una gran difusió a les nostres latituds, el qual deu amagar al darrere alguna altra cosa un xic més consistent que l'aguanti. Perquè no creiem pas que una col·lectivitat com la nostra hagi mantingut fins als nostres dies bona part dels seus trets característics, sobretot els culturals, i especialment la llengua (amb un ús social molt més estès que en qualsevol altra comunitat lingüística europea en situació semblant) només a base del sentiment.

El fet és que en èpoques de major consciència de la pròpia personalitat, les actituds col·lectives dels catalans han anat força més enllà del sentiment. Tant en l'economia, com en la legislació, en les formes de vida, en les iniciatives, en el pensament, en la cultura... enregistrem realitzacions que així ho demostren. És en les èpoques de desorientació com la nostra —la del darrer mig segle, volem dir— que l'afeblida consciència deixa lloc al sentiment. Hom acut aleshores, com a substitutius, als mites del clan, desproveïts, però, del contingut social i polític, i s'hi aferra: la Moreneta, la sardana, el rei en Jaume, l'orgull d'un cognom no contaminat, l'urc d'una vivor i una llestesa innates... Però val a dir que el sentiment tot sol no consolida res culturalment parlant, i pot ser

14 retrògrad socialment parlant (el franquisme de la penúltima època no hi posava gaires traves, de fet, als sentiments «regionals»). El sentiment tot sol és tan inconsistent que qualsevol canvi cultural el pot rellegar, en el curs d'una generació o dues, al bagul dels avis.

La nostra societat, que es troba al bell mig d'una forta sotragada cultural, social i política, tot i que va en camí de reprendre la consciència de la pròpia personalitat colectiva, hi entrecreu i barreja alhora un seguit de contradiccions que ens demostren com és d'inconsistent encara aquesta consciència i com és de pertorbador el sentiment deixat tot sol.

Així, en sentir comentaris com ara «al nostre país», «en aquest país», «els problemes nacionals»... en boca de catalans de peu (i de cavall, no us penséssiu!) quan de fet es volen referir a Espanya, posem per cas, veiem prou clar que això de la consciència nacional és, avui per avui, força aleatori en aquest punt del planeta. Fins i tot pel que fa a la llengua, també trobaríem un anecdotari prou ric. Valgui aquell comentari de sorpresa admirativa d'una dona de poble que es referia en aquests termes a un nord-americà: «... i parlava força bé la nostra llengua. —Així, doncs, ¿sabia el català? —???!!!» Si el castellà és sentit com a propi fins i tot per un catalanoparlant de primera mà (encara que el català també li ho sembli), ¿per on deu passar, doncs, la consciència nacional, lingüísticament parlant?

El rerefons d'una aculturació

Es cert que aquests fenòmens d'aculturació són lògics i explicables al nostre país: hi pesa la història de segles, la història més recent, la composició de la població actual... Però això és el punt de

partida per a qualsevol consideració, anàlisi o projecte. L'objectiu que cal posar allà al davant i les fites d'entremig són una altra cosa, que no se'n desvincula, però en fi, una altra cosa, si és que ens volem entendre.

La història de segles: l'opressió política, lingüística i cultural de segles, topa amb la primera barrera ja el segle passat. La Renaixença enceta un procés llarg i complex de recuperació que va seguint els vaivens de la història agitada d'unes quantes dècades: ascensió de la burgesia, pujança del moviment obrer, ateneisme i popularisme, catalanisme i anticatalanisme... La llengua catalana comença a ser, al capdavant d'aquest procés, una llengua recuperada —gradualment i a pols— per a tots els usos de prestigi: poesia, teatre, novella, cançó, discursos, sermons, debats, premsa, assaig, estudis, ensenyament, comerç, producció editorial, ràdio... L'estandardització de la llengua moderna s'hi situa pràcticament al bell mig, com un procés a dins d'un altre procés, i edifica una obra prou ben travada, sòlida i estable, a la qual s'acaba acomodant tota la producció lingüística, oral i escrita. Llengua nacional i cultura van perdent el distanciament brutal en què es trobaven (a molts diferents ritmes, però, a cada país català).

La història més recent, la tristíssima i tràgica història més recent («quan creus que ja s'acaba, torna a començar»), la tenim tan a tocar de les mans, que de fet encara hi anem empastifats. Però potser ens convindria molt més a tots plegats no referir-nos tant als famosos quaranta anys —tan desgastats ja per les infinites citacions obligades que n'han fet els discursos— i començar-nos a fixar més en el decenni posterior, que és aquest en què ens trobem ara (fet i fet, el fang d'aquella pols). La llengua nacional hi ha arribat tan marginada i menystinguda que, per exem-

**Volem els ajuntaments
i l'escola, Catalans
i Democràtics!**

ple, veure-hi escrit un rètol de veritable utilitat pública causa encara reaccions en tothom (a favor o en contra). (Deixem de banda les reaccions, més explicables com a novetat absoluta que es presenten de cop per a tothom, davant el doblatge de certes sèries televisives, etc.) I així amb cada nou espai social conquerit o reconquerit per a l'ús del català («¡En español, idioma universal!») És en aquest decenni, per exemple, que s'esdevé —i no pas per casualitat— l'intent més abrandat, irracional i cínic de secessió lingüística (encara latent al País Valencià, que cueja a les Illes, i que... veurem què passa a la franja de ponent després de la declaració optimista dels quinze batlles). El rodatge de les institucions municipals i autonòmiques, ¿quin suport real té del poble a hores d'ara?, fins i tot en el Principat de Catalunya, la regió —diuen— amb més consciència nacional.

L'ús públic creixent de la llengua catalana, l'aprenentatge lògicament obligatori de la llengua pròpia en el sistema d'ensenyament, ocorren, però, en una població lingüísticament i ètnicament heterogènia, que es troba inserida dins del marc històric, cultural i polític breument esbossat més amunt; és a dir, sense nord cultural, sense nord polític i perillosament escorada pels embats de la crisi econòmica. La normalització cultural i lingüística, doncs, ficada aquí al mig, per a què fer?

Per a un poble de vocació universalista, diuen, com és el nostre —per la seva situació geogràfica, per la seva història, per la seva evolució econòmica, demogràfica,

cultural...—, el nacionalisme és un llast. I no es tracta pas que ara ens agafin velleïtats cebrianesques; el fet és que ens obliguen contínuament a apamar-nos, a mirar-nos el melic. Prou ens agradaria de deixar-ho córrer i anar per feina, però la nostra responsabilitat cívica ens fa tornar enrere i ens veiem abocats a cremar moltes hores per recordar-nos qui som, per recordar qui som (per convèncer-ne els altres i nosaltres mateixos)... per no deixar que la nostra personalitat nacional s'esbravi com l'escuma d'un cava provincial.

De bona gana deixariem de ser nacionalistes, perquè això ens lliga de mans i peus, però no ens deixen. En realitat no ens ho podem permetre. Fóra suïcida. El repte és de nació amb llibertat, democràcia i progrés (encara som al segle XIX!); a l'altre cantó, el cant de sirena de l'espanyolisme universalista (amb possibilitats fins i tot d'esquerranisme i progrés: i continuem sense sortir del XIX!).

Com conjuminar, doncs, d'una forma dialècticament fructífera aquests dos extrems tan oposats i contradictoris que hem anomenat: la vocació universalista i la defensa de la personalitat nacional, vet ací el repte que es planteja.

La llengua, un element d'unió

No sonà pas en llemosí lo meu primer vagit..., ni el de tantes desenes de milers de conciutadans. Aquesta és la primera realitat que s'imposa i que matisa els

campanya per a l'ús oficial de la llengua catalana

català,
idioma oficial

congrés de cultura catalana

16 contorns de l'element que es mostra com el més definidor de la nostra nacionalitat: la llengua. En les èpoques que el català funcionava com a llengua d'ús social popular preferent (encara que no oficial), i el castellà, com a llengua familiar i individual localitzable (bé que oficial), la integració lingüística era una constant. Actualment, però, el castellà és llengua d'ús social preferent i fins i tot exclusiu en moltes zones geogràfiques de forta densitat demogràfica. Fins no fa gaires anys la integració lingüística cap al català, no sols no s'hi produïa, sinó que en molts de casos, la integració s'hi presentava amb les fletxes invertides (els catalanoparlants —sobretot els menuts— s'integraven cap al castellà).

Arribar a parlar català, saber parlar català, fer-se'l propi, transmetre'l als fills si convenia, era un fet que es continuà acomplint d'esma fins en la dècada més negra (la dels anys quaranta) entre la població d'origen immigrant. Després, no gaire després, l'allau immigratòria canvia a la pràctica la fesomia lingüística del país. Tres dècades, tres generacions; escolarització només en castellà, mass media només en castellà; aparició de la societat de consum i capgirament d'hàbits quasi-seculars...

Ara, la nostra llengua ha estat elevada en els papers a la categoria de pròpia i/o oficial (deixem estar, de moment, el fet que hi quedi amb tres caps, com el drac desgraciat de la llegenda: catalana, valenciana i modalitat balear); l'ensenyament hi esdevé obligatori a certs nivells; se'n promou l'ús públic —a ritmes diversíssims... Estatutàriament, sembla que s'hi ha guanyat en comparació amb l'altra etapa autonòmica, però això incideix en una llengua que ha perdut moltíssims punts en el seu pes específic social.

Ve a tomb ara de retreure el cas d'aquella dona gran, filla de cartageners, nascuda ací —que quan parla en català pronuncia perfectament Castelldefels, i Casterdefers quan s'expressa en castellà—, la qual practica una autèntica persecució amb el seu gendre —andalús, funcionari municipal— perquè aprengui el català com ella coincidents en l'origen, però divergents en l'època i doncs en la realitat i en l'actitud sociolingüística.

Quan llegim que el Noi del Sucre va fer en català el famós míting de les Arenes —llavors de la vaga de La Canadiense—, sembla talment que ens contina una his-

tòria de la galàxia de l'ET. La normalitat lingüística real entre nosaltres —la que de debò compta—, però, haurà tornat quan, en el «Sagunt» de torn, l'ús del català serà rebut com la pluja o el vent o el sol o la gana o la son; és a dir, com un fet natural.

Els criteris d'una recuperació lingüística a l'escola

El moment en què s'ha ensopegat unes possibilitats d'impulsar la recuperació lingüística per la via institucional és certament complex, per no dir galdós, tal com hem vist. Eppur si muove... i no ens podem pas recloure en l'exercici contemplatiu de la perfecció de qualsevol altre temps pretèrit, ni fer tampoc futurologia idíllica.

El treball que es pot fer al moment present a l'escola pot prendre diverses formes i pot constituir una de les bases més fermes de la recuperació lingüística i cultural i de la integració nacional. Sempre, però, que sigui mogut per un objectiu clar en aquest sentit i s'emmarqui en la realitat nostra actual, no pas en una d'ideal, desarrelada; però cal que sigui abordat, en conseqüència, d'una manera molt decidida.

En altres ocasions hem parlat de tipologia lingüística de les escoles, consideració de base, essencial de cara a la planificació mínima d'una catalanització racional del sistema d'ensenyament. Creiem que és un element útil que cal continuar mantenint i treballant amb serietat. Mai tampoc hem volgut presentar el fet lingüístic aïllat del coneixement i l'arrelament al medi, gradual i programat així mateix; de manera que la presentació i la vivència del fet nacional en el seu conjunt fos per a l'escola un punt obligat de partida, fins i tot en contextos lingüístics transitoris. Ni tampoc mai hem deixat de banda la diversa procedència cultural i lingüística, per molt transitòria que pogués semblar, de la població escolar d'origen immigrant. Són, tots aquests, elements de treball que l'escola ha de combinar constantment, sense descuidar-se'n cap.

Però ens haureu de permetre, ara, que posem un èmfasi especial, per a l'escola —com ho hem fet abans per a la societat en general—, en el fet lingüístic, en la llengua catalana. I ací caldrà dir que no són pas els aspectes tècnics els que se'ns presenten com a urgents (no crec pas que en

qüestions tècniques: plantejament de la didàctica de la llengua, experiències escolars en aquest sentit, material de qualitat mínima per a l'ensenyament de la llengua... anem massa coixos. D'altres llengües plenament oficials del nostre voltant hi van molt més que nosaltres).

En aquest moment en què l'ensenyament del català i en català és regulat per diverses lleis i decrets arreu dels Països Catalans, en què es pot començar a comptabilitzar el nombre d'hores que s'hi dediquen, de mestres que hi ensenyen i l'ensenyen, de matèries afectades, els percentatges de tot plegat en les diverses xarxes d'ensenyament..., la qüestió central que preocupa és la consideració social de fet de què gaudeixi el català entre la població escolar en sentit ample (alumnes, mestres i pares). I aquesta consideració social pot anar molt i molt condicionada segons l'enfocament que es doni a tot plegat.

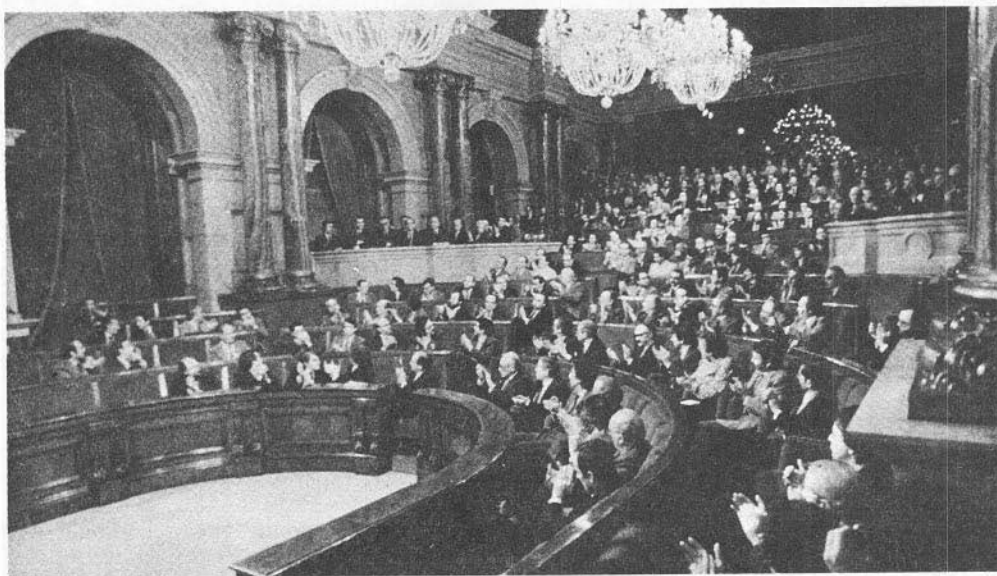
Per començar, el català no es pot convertir en una matèria a impartir durant unes hores; s'ha de fer entendre que és la llengua nacional, que cal aprendre, usar, fer-se-la pròpia. Ha d'entrar, doncs, a les escoles per la porta gran, de la mà de l'equip de mestres, de la mà dels pares. Ha de desvetllar en els infants un món de capacitats expressives, una descoberta constant, una experimentació seguida. I això només poden desvetllar-ho els mes-

tres que la fan treballar, els altres mestres en el seu conjunt i els pares, per l'actitud fonamentalment i per l'ús que ells mateixos en faran. És la llengua que ens pot unir a tots, perquè és la que nosaltres tenim en comú, la que a la pràctica només nosaltres i ací podem compartir.

Accelerar-ne, doncs, el procés d'adquisició (aprenentatge, assimilació, integració) pels fills del nostre poble, i en especial pels infants d'origen immigrat, és d'una absoluta justícia, i el sistema públic d'ensenyament ha de ser el primer i més pròdigament afavorit en aquesta empresa. Perquè no és pas qüestió d'una dotació de places de mestres de català, sinó d'assegurar tota una infraestructura, unes orientacions, uns serveis complementaris, un material, un seguiment, un personal adequat... La lluna en un cove! Però és que això és d'exigència per a l'escola pública (¿què podem exigir, sinó una bona escola pública?).

Fer-ne una llengua lligada al descobriment del propi medi, lligada a unes relacions humanes dins de l'escola, a totes les expansions lúdiques i d'espai que es puguin oferir, a les expressions artístiques, a la creativitat... De manera que estableixi uns autèntics vincles referencials cada cop més marcats per a la col·lectivitat i per a l'individu. Fer-ne, així mateix, una llengua de comunicació d'idees, vehicle d'es-

Sessió del Parlament de Catalunya.

18 tudi i de recerca...; és a dir, eina de treball, també.

Apropiar-se de debò, viure, per exemple, el conte del pare Janàs, *L'ofici que més m'agrada*, *El mecanoscrit del segon origen*, la Maria del Mar Bonet, els Alts Forns de Sagunt... són empremtes culturals certes en què la llengua es pot constituir alhora en vehicle i en expressió; són fites que aniran emmotllant una personalitat cultural amb uns paràmetres concrets i determinats. Es tracta, doncs, de cercar la motivació, d'una banda, i, d'una altra, de posar fonaments culturals sòlids, sòlids en tant que tindran arrels que s'enfondiran en tot de referències dels individus i de la col·lectivitat a la qual pertanyen (vivències, sentiments, pensament, opcions...).

I és ací que tornem a trobar el sistema d'ensenyament en la seva indefensió de base. Perquè solament un canvi social més profund pot situar i reforçar el paper de l'escola com a element dinàmic de renovació. (Encara que això no estalviarà pas a l'escola de dotar-se cada cop, autònomament, d'un projecte a presentar a la societat.)

Roda el món...

Els països petits, les llengües petites, les nacions sense estat (que, per tant, segreuen automàticament nacionalisme) sempre han d'estar amatents a exhibir tothora allò que només a ells se'ls exigeix: el certificat, la fe, d'universalisme. (Esforç inútil, suposant que el facin, perquè ningú el pren en consideració; no fa minvar gens els etiquetatsges, les acusacions, els «ja-se-sap».)

L'escola d'un país petit, amb una llengua petita, tampoc no serà gaire escoltada. Ho serà, més o menys, en tant que presentarà un projecte exportable, homologable, sense color nacional (ja s'encarregaran els altres d'acolorir-lo). Fer-lo a tot color, però, serà considerat com una mania, com la llúpia inevitable, extirpable, que enlletgeix un rostre bell i noble. (Creiem, sense gaire por de ser titllats de derrotistes, que aquesta és a grans trets la nostra història més recent.)

Si hom treballa, per això, amb el pensament posat en les necessitats de la pròpia col·lectivitat nacional, en la renovació de l'ensenyament nacional, en la fidelitat al propi poble, saber què en poden pensar

Coberta del catàleg de les Setmanes catalanes a Berlin.

a Madrid, a Lapònia o a Canberra, posem per cas, serà sempre un element extern, aleatori bé que interessant, mai condicionant (malgrat les vacil·lacions congènites en aquesta mena de pobles a mig camí de ser-ho plenament). Treballar, però, pendents de si agradarem o no als veïns és perdre el temps miserablement. És la manera més eficaç de fer avortar qualsevol projecte.

1, 2 y 3. G. COMPAYRÉ, *Historia de la Pedagogía*. Madrid, Hernando Impr. y Libr. Real Ac. Esp. (s.a.). Versió catalana de la versió castellana de Carlos Roumagnac.

4. D. VICTORIANO i F. ASCARZA, *Anuario del Maestro*. Madrid, El Magisterio Español, 1901.

5. F. GINER DE LOS RÍOS, *Educación y Enseñanza* (XII). Madrid, Espasa Calpe, 1933.

6. M. PÉREZ GALÁN, *La enseñanza en la Segunda República Española*. Madrid, Ed. Cuadernos para el Diálogo, 1975.

7. Discurs de l'illustre senyor Romualdo de Toledo.

8. Escola d'Estiu 1975, *Per una Nova Escola Pública Catalana*. Barcelona, Ed. Rosa Sensat, 1976.

ESCOLA «NACIONAL»

per Marta Mata

Vet aquí les pàgines de dos textos escolars trobats a les golfes d'una casa de pagès catalana. El primer correspon a *El libro de la infancia*, traduït del francès per don Miguel Copin a instigació de don Ignacio Luzán l'any 1751. L'altre text correspon al *Compendio metódico de la historia cronológica de España* i està publicat durant la vigència de la Constitució de 1837.

L'única referència que el primer llibret fa d'Espanya la trobem a la pàgina 40:

«P. — ¿Qué entendéis, por uso, ó estilo?

R. — La costumbre del tiempo, ó del País, que varía en uno, y otro.

P. — Dadme algunos exemplos.

R. — Los Españoles usaban antiguamente el vestido ligero, i capa corta: después la golilla con espada, y daga; y últimamente el que ahora se estila; á cuya imitación han variado también las mugeres sus vestidos, y tocados.»

El segon llibret, en canvi està dedicat íntegrament a la història d'Espanya totalment absent dels manuals escolars del segle XVIII.

Tots dos textos són publicats ja sota l'ordenança de Carles III sobre l'ús obligatori i de la llengua castellana a totes les escoles del regne. Però el que ara rastregem en aquests textos és la concepció que dessota els termes «nació» i «nacional» es vehicula a l'escola, no sols a través de la llengua que prou ho sabem, sinó a través d'altres índexs, com el de l'ensenyament de la història, i especialment el de la mateixa estructura i nomenclatura de l'escola. I com en tants altres viarany del nostre sistema escolar, en aquest rastregem cal anar a buscar l'origen a França.

L'*Essai d'éducation nationale* de La Chalotais (1763) posa el terme «nacional» en

el mateix frontiscipi de la discussió ja prou agra en aquells moments, la lluita que Compayré¹ situa precisament entre jesuïtes i parlamentaris —els primers pedagogs francesos pràctics, segons l'historiador—; el 1794 els jesuïtes serien expulsats de França i deixarien buides més de sis-centes escoles que els parlamentaris haurien d'omplir.

La Chalotais, procurador general del Parlament de la Bretanya, després d'haver sol·licitat al rei, juntament amb tants altres parlamentaris francesos, l'expulsió, publicaria aquest llibre tot preveient la tasca que li venia en profit de l'«educació nacional».

«El bé públic, l'honor de la nació, demanen que s'estableixi una educació civil que prepari cada generació que neix, per exercir amb èxit les diverses professions de l'Estat», diu un fullet del mateix 1794. L'expressió «educació nacional», equiparada a la d'«educació civil», s'oposa a la concepció d'educació confessional, i s'oposa al terme «Estat». Era clar per a tota l'Enciclopèdia francesa que entre l'Església i l'Estat hi havia oposició d'interessos i mires, ens aclareix el mateix Compayré.

No tan clara queda, però a poc a poc s'obria pas la necessitat de l'estudi de l'anomenada història «nacional». Entre la Història Sagrada de l'escola confessional i la Història clàssica de l'Enciclopèdia, a poc a poc, i des de Port-Royal, s'obria pas la història menuda de França, de primer amb cert menyspreu dels pedagogs famosos, després amb la instrumentalització revolucionària i napoleònica.

Però tornem al text font de La Chalotais. Al costat de la crítica més dura:

«La majoria dels joves no coneixen ni el món on viuen, ni la terra que els nodreix,

ni els homes que s'ocupen de treballar-la, ni els animals que els serveixen, ni els obrers i artesans que ocupen; ni tan sols tenen cap motiu per conèixer-los. No s'aprofita la seva curiositat natural per a augmentar-la. No sabem admirar les meravelles de la natura, ni els prodigis de les arts...»¹

hi ha la proposta més oberta:

«... aprendre a llegir, a escriure i dibuixar; la música, el ball que han de formar part de l'educació de les persones situades per damunt del vulgus; història de les vides d'homes il·lustres de tots els països, de tots els segles i de totes les professions; la geografia; recreacions físiques i matemàtiques; les faules de La Fontaine que, per més que es digui, no s'han de treure de les mans del nens, sinó fer-les-hi aprendre de memòria. A més a més, passejades, corregudes, jocs, exercicis: i no proposo els estudis sinó com a entreteniment.»²

I un no pot resistir-se a transcriure un darrer paràgraf:

«Voldria que s'escriuissin per a ús dels nens històries de totes les nacions, de tots els segles i sobretot d'aquests darrers segles; que aquestes darreres fossin més detallades; que se'ls fessin llegir fins i tot abans que les dels segles remots; que s'escriuissin vides d'homes il·lustres en tots els gèneres, de totes les condicions i de totes les professions, d'herois, de savis, de dones i de nens cèlebres.»³

La proposta no té rés de l'aire restrictiu que més endavant tindria la Història Nacional.

I vet aquí 1789, l'any de la Bastilla, de les primeres grans convulsions revolucionàries a França, l'any dels petits fullets sobre l'educació, on les expressions «educació nacional» i «educació pública» s'aparellaran, on es dubtarà encara de la competència de l'Estat en educació, on es parlarà de «consells d'educació» per primera vegada, com a planificadors, i es pensarà en els magistrats elegits localment com a responsables de l'ensenyament públic nacional.

El qualificatiu de «nacional» s'emprarà ja indiscriminadament, no sols per a l'educació, sinó per al nou «Catechisme nacional» i l'establiment de «l'école nationale». La Convenció emprarà encara l'adjectiu en els seus plans d'educació, i fins considerarà el valor educatiu de les «festes nacionals», en substitució de les úniques

concebudes fins llavors, les religioses, i com a vivència de la història nacional més propera; però finalment serà l'expressió «instrucció pública» la que quedarà encunyada a França el 1794.

Més de trenta anys després, trobem l'expressió, i poc més que l'expressió, a Espanya:

«La direcció i règim de la instrucció primària en tot el regne, correspon al govern de S.M. pel Ministeri de la Governació de la Península.» (9-VIII-1857).

«El Govern superior de la Instrucció Pública en tots els rams dintre l'ordre civil, correspon al Ministeri de Foment.» (9-VIII-1857).

«Al Director General d'Instrucció Pública, Agricultura i Indústria correspon l'Administració central de la Instrucció Pública, sota les ordres del Ministeri de Foment.»

Fins el 1900 no tindriem ministeri propi: *«En nom del meu august fill el rei D. Alfons XIII, i com a reina regent del regne, Decreto això que segueix:*

Art. 1r. Queda suprimit el Ministeri de Foment. Al seu lloc es creen dos nous departaments ministerials, que es denominaran respectivament: Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts, i Ministeri d'Agricultura, Indústria, Comerç i Obres Públiques.»⁴

Però l'escola administrada per aquest Ministeri res no tenia a veure amb la realitat de l'escola pública francesa. La misèria més sòrdida definia escoles, mestres i pressupostos de l'escola pública espanyola.

Caldrà buscar en els textos de Montsenos i de la Institució Libre de Enseñanza els clams per l'escola, i és en aquests darrers on reapareix l'ús del terme «nacional». Vet aquí un punt de Joaquín Costa comentat per Giner de los Ríos:

«El problema de l'educació nacional
2n. En íntima relació amb l'anterior: per a tota reforma, interna o externa, en programes, plans, mètodes, organització, etcètera, només hi ha d'haver una fórmula: fer el que fan els altres pobles. És inútil i ridícul posar-nos a inventar el termòmetre. La nostra gran falta consisteix en el fet d'haver-nos quedat fora del moviment general del món, i la nostra única salvació rau en l'entrada en aquest corrent i a fer el mateix que fan les altres nacions. Som, en ensenyament, com en quasi tota la resta, una excepció, i cal que deixem de ser-ho.»

Nota. — Es molt lloable i digne de respecte l'afany de tenir un sistema nacional d'educació, una ciència, un art, una indústria, una política, una filosofia (una religió) nacionals, ço és, adequades a les condicions peculiars del nostre poble, estat, història, geografia, etc. i la protesta, amb raó, contra l'esperit d'imitació servil estrangera, o l'abstracte cosmopolitisme que, amatent als fenòmens comuns i universals, desdenya els elements indígenes. Però convé advertir:

1r. Que això no sembla implicar que fem taula rasa de l'experiència d'altri, deixant-la per inútil —quan no per perjudicial—, i ens posem a «inventar» coses que ja són inventades i sabudes a d'altres llocs.

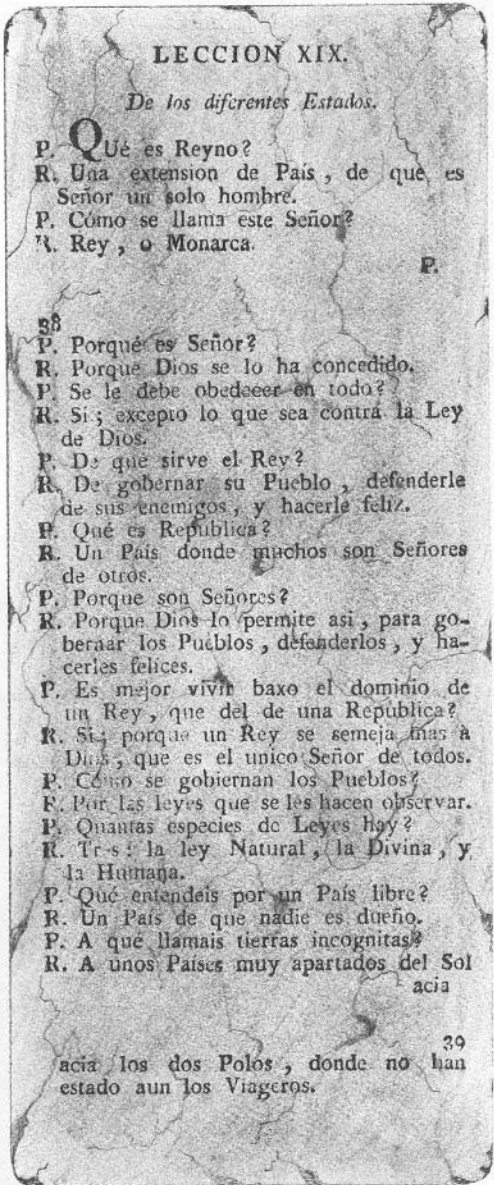
2n. Que si l'adaptació conscient, reflexiva, és cosa que demana art i esforç, sempre hi ha una adaptació espontània de tot allò que és aliè, natural, forçosa, irremissible a dites condicions pròpies, tant si ens agrada com si no ens agrada. ¿En què s'assemblen les infant school, «importades» per Montesinos, a les nostres escoles de pàrvuls? ¿Qui s'atrevirà a confondre el nostre Govern (?) parlamentari (?) amb el d'Anglaterra, ni aquest amb els de França, Bèlgica, Itàlia, etc.? Tenim el Govern, les eleccions, les Corts, l'ensenyament, la magistratura, el comerç, l'agricultura, la higiene, la marina, l'exèrcit, la indústria que podem tenir, un cop abandonats a la «força cega de les coses», sense mirar d'intervenir idealment en el seu règim (com no sigui per a empitjorar-lo, sigui per ignorància, sigui per corrupció), per més que aquest abandó formi part al mateix temps d'aquestes mateixes condicions actuals.

3r. Que moltes coses estrangeres s'escanau d'importar-les tan literalment com es pugui, sense cap inconvenient. Per exemple, l'educació anglesa, en molts dels seus elements característics (el cultiu de l'energia i la iniciativa personal, de l'acció, de la individualitat, de la salut i vigor físics, de l'art, de la vida rural, de la sinceritat, del respecte a la dona, de la puresa de costums, de la subordinació de l'enteniement a la vida...), està fent la volta al món, i en tot això intervé no poques vegades el mimetisme neci de la moda; però perquè els anglesos de les classes directives (ja els arribarà l'hora a totes) si guin, per exemple, les que hagin ensenyat

els moderns a fregar-se el cos cada dia, ¿ens entestarem nosaltres a continuar podrint-nos en aquestes deixalles que ens obsequien amb unes xifres de mortalitat tan boniques? ⁵

Fins el 1910, l'adjectiu «nacional» no prendrà carta de reconeixement referit a l'escola i llavors serà emprat i a fons:

Una pàgina del «Libro de la Infancia», 1751.

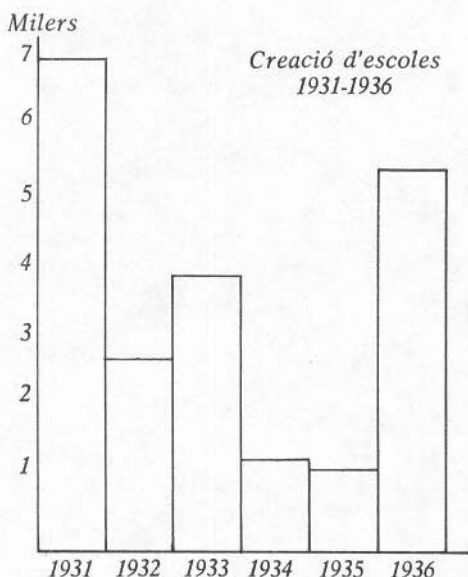

«Les escoles públiques, per Reial Decret de 8 de juny de 1910, el qual va ser refrendat pel comte de Romanones, duen el nom d'escoles nacionals d'ensenyament primari (art. 1r. del citat Reial Decret), i per Reial Ordre de 16 de febrer de 1912 s'ha disposat que a tots els documents oficials on es mencionin les escoles públiques de primer ensenyament es consignin la qualificació de "Nacional", i que aquesta mateixa paraula s'usi en els títols professionals i administratius de mestres i mestresses, i als rètols que s'acostuma a posar a l'exterior o a l'interior dels edificis escolars.»⁶

Pensant en l'ús en aquest segle, un sospita que l'adjectiu és agafat com a progressista i que per exemple entre nosaltres diferència «el magisterio español» i la «Federació de Mestres Nacionals de Catalunya».

La II República admet tranquil·lament, però no en fa bandera ni massa ús en els seus textos. Marcel·lí Domingo és el primer gran ministre de la Instrucció Pública i realment posarà la primera profunda i extensa base per a allò que tothom anomenava Escola Nacional... però no ho era a gust de tothom, especialment de les Associacions catòliques.

Potser el millor text que podem donar sobre la II República és l'estadística i la gràfica de l'augment de mestres i la construcció d'escoles:

Anys	Mestres
1931	36.680
1932	43.680
1933	46.260
1934	50.260
1935	51.593

Però, repetim-ho, aquesta escola, com tantes d'altres coses, no era a gust de tothom. El 1936 comença la Guerra Civil. El febrer de 1938 a l'Espanya Nacional es crea un nou Ministeri: el Ministeri de Educació Nacional i el seu primer ministre és Rodríguez, que pertanyia a una d'aquelles Associacions catòliques. El Jefe del Servicio Nacional de Primera Enseñanza, també hi pertanyia, i definia així el nacional-catolicisme:

«Cap problema dels que avui ocupen la justificada actuació del Govern de la nova Espanya és tan important com el problema de l'educació nacional. Tota la grandiositat dels nostres soldats, la sang del nostre jovent, l'empobriment de la nostra economia, l'abnegació i renunciament de la nostra reraguarda, l'esforç sobrehumà del nostre Caudillo, que amb timó segur arrenca victòries i posa els fonaments essencials de la pau, resultarien completament estèrils si no encertéssim en la resolució del problema de l'educació nacional...»

El Ministeri s'ocuparà en el seu moment de totes les disposicions referents a la formació del Magisteri. ¿Quina serà l'orientació, el principi filosòfic que ha d'informar tota la política cultural? No és difícil d'endevinar. El nostre invicte Caudillo ha dit que Espanya era catòlica en la cultura, i el nostre ministre d'Educació Nacional, recollint aquest mateix sentit i marcant aquesta mateixa trajectòria, ha escollit la Biblioteca Menéndez Pelayo, el gabinet de treball del pensador catòlic per excel·lència, per des d'allí, no solament destruir la Junta d'Ampliació d'Estudis, sinó marcar, amb la creació d'un nou centre d'orientació i d'alta cultura, tota la base que en ordre a la política cultural ha de presidir la nova Espanya. (Aplaudiments.)

Orientacions nacionals, que són altres afirmacions de la nostra personalitat i constitueixen tots els factors integrants d'aquest pensament filosòfic que ha d'informar l'educació en la Nova Espanya; orientacions nacionals, que són precisa-

ment tot el contrari que aquelles orientacions que en el darrer terç del segle XIX es van imposar en la Pedagogia espanyola a través del krausisme, el qual utilitzant el mecanisme de la Institució Lliure d'Ensenyança, va ser el mentor de la feble cultura espanyola, que ni era nacional, ni era catòlica, ni semblava espanyola. (Molt bé. Grans aplaudiments.)

I així us parlaran del sentit religiós i militar de la vida, bo i sotmetent a la vostra consideració, per exaltar-les, aquestes virtuts militars que es diuen abnegació, honor, patriotisme, que han d'estar basades en un profund sentiment moral i alhora orientades en una profunda fe catòlica, depositant per sempre la història contrafeta i trista que se'ns ha servit durant més d'un segle, precisament per a debilitar totes les energies del nacionalisme i del patriotisme, per substituir-la per aquesta altra Història veritat, aquesta Història de la nostra Pàtria civilitzadora de mons, que va aturar la barbàrie a Lepant, que ha donat figures espanyoles de la més alta categoria i esplendor dintre totes les disciplines científiques, que no conforme amb això va fer la guerra de la Reconquesta, que va civilitzar Amèrica, que va aconseguir triomfs al Concili de Trento amb el P. Laínez, amb el seu admirable dogma de la dignificació de l'ésser humà amb la tesi que tot el món es pot salvar.»⁷

Fins al ministre Villar Palasí no desapareix de la denominació del Ministeri l'adjectiu «Nacional», amb el joc de mans d'afegir-hi la «Ciència»: Ministerio de Educación y Ciencia. La llei de 1970, tot i parlant de «sistema educativo nacional» al preàmbul, no parla ja d'escoles nacionals, sinó de Centros Docentes Estatales.

Després, es recupera l'adjectiu, però es perdé el nom d'escola. Colegio Nacional...

El 1975 la declaració d'Escola Pública agafa, doncs, nom i adjectius propis. Dins de la seva concepció, l'ensenyament de la història i la presa de consciència de nacionalitat queden també emmarcades.

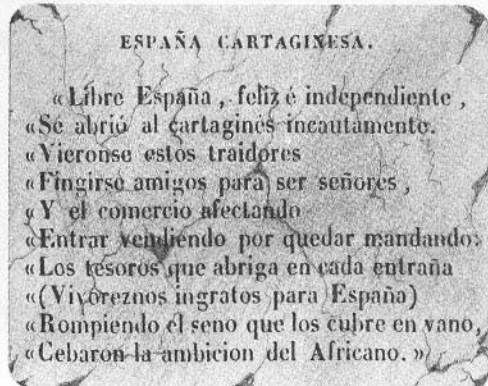
«A 7è. la programació d'història permet també comparar l'organització territorial i política dels regnes d'Espanya, els organismes institucionals catalans, les seves funcions i les relacions amb la corona castellana durant l'Edat Moderna amb l'organigrama polític actual. L'estudi de les causes que van provocar la Guerra dels Segadors i la Guerra de Successió i les seves conseqüències es poden analitzar a partir

de l'himne nacional de Catalunya i l'Onze de Setembre. La creació de consciència de catalanitat, però, ha d'anar paral·lela al coneixement de la realitat plurinacional de l'Estat espanyol, tot valorant i apreciament com a fets positius l'existència i la convivència de pobles i cultures diferents.

A 8è. les possibilitats didàctiques són encara més grans. Quant al pluralisme polític i un cop s'hauran acomplert els objectius teòrics a partir de la programació d'història, utilitzant, a més, la premsa, la informació directa dels partits, les entrevistes amb dirigents o militants, i aprofitant a fons els períodes electorals per caracteritzar cada partit i conèixer la seva ideologia, podem centrar el treball en aquells aspectes que més interessin els alumnes, com, per exemple, l'estudi del paper dels joves en la vida política del país o les reivindicacions de les dones i el feminisme polític, la lluita dels homosexuals o altres temes que ells mateixos puguin suggerir.

El mateix es pot fer quant a l'organització política i territorial dels pobles d'Espanya. Temes com els diferents models d'organització territorial de l'Estat o la lluita dels bascos o la idea dels Països Catalans es poden treballar de manera monogràfica. També poden treballar aspectes més conceptuals, com la definició de català o d'espanyol (¿què vol dir ser català?, ¿quins elements defineixen la catalanitat?) o analitzar la problemàtica de la convivència de dos o més pobles amb llengües o costums diferents i les possibles solucions integradores.»⁸

Fragment del «Compendio metódico de la historia cronológica de España», 1837.

PREGUNTEM A QUATRE ESCOLES

«Perspectiva Escolar» va adreçar un breu qüestionari a quatre escoles de tipologia diversa. L'objectiu és que ens ajudi a plantejar una reflexió sobre els elements contradictoris amb què es troba el projecte d'escola catalana avui al nostre país.

ESCOLES

ESCOLA PÚBLICA LLUÍS MILLET.
Santa Coloma de Gramanet.

Es troba emplaçada en un barri dormitori, on hi ha una manca absoluta de serveis.

Més del 95 % de la població escolar de 4 a 14 anys són fills d'emigrants procedents en la majoria d'Andalusia. Això representa la pràctica totalitat de la població escolar del barri ja que són l'única escola pública a excepció d'una petita acadèmia privada.

Aquesta població escolar, malgrat que la majoria és nascuda a Catalunya, és castellano-parlant, a causa de la situació de «ghetto» lingüístic del barri.

L'escola és pública amb una matriculació de 680 alumnes de 4 a 14 anys.

C. P. EL VIVER. Montcada i Reixac.

El C. P. El Viver està emplaçat en el barri de Sant Joan (denominat popularment «Bifurca») de Montcada i Reixac. Els diferents barris de Montcada presen-

ten una fisonomia pròpia, diferenciada dels altres, perquè estan separats els uns dels altres per vies fèrries, carreteres, autopistes, rius, etc. Bifurca és unit a la resta de Montcada per un sol carrer molt llarg (asfaltat fa pocs anys) que no té terreny urbanitzable als seus laterals, i ocupats tots dos per vies fèrries. Aquesta separació de fet es manifesta quan els veïns diuen «vaig a Montcada», «treballo a Montcada», com si Montcada fos un altre poble.

Hi ha una altra circumstància que fa de Bifurca un barri especial: és la fàbrica de ciment que devora els pocs turons i contamina de forma desorbitada la població.

A partir dels anys seixanta es va convertir en una colònia d'immigrants que representen a gairebé totes les nacionalitats i regions de l'Estat Espanyol. Aquests immigrants es van establir als voltants de la població. Bifurca va créixer molt ràpidament. Al nostre barri hi ha una majoria important d'andalusos i d'extremenys. Això fa que la majoria dels veïns sigui castellano-parlant i que hi hagi poques persones que parlin en català en els llocs públics. El sentiment envers el català, però, és favorable.

L'escola és de construcció recent i fou arrencada al MEC a força de nombroses accions de lluita per part dels veïns, dels professors i dels alumnes. S'hi troben vint-i-quatre unitats d'EGB. Les sis aules de pàrvuls són emplaçades en l'edifici principal de l'antiga escola, que ocupava cinc locals dispersats pels diferents carrers del barri.

El nombre total d'alumnes se situa al voltant dels 870. Hi ha tres aules d'EPA, dues de les quals han estat aconseguïdes aquest any amb molts esforços per part de tots (alumnes pre-matriculats, claustre, Ajuntament, veïns del poble, etc.).

Un elevat nombre de professors del claustre és castellano-parlant, l'equip de professors és jove (una mitjana d'edat de 30 anys) i està bastant cohesionat. El nombre total de mestres és de 39 (24 a EGB, 6 a pàrvuls, 3 especialistes de català i un professor de reforç compartit amb una altra escola per al nivell de pàrvuls de 4 anys que fan l'ensenyament en català, 3 professors EPA i 2 monitorns de gimnàstica contractats per l'APA amb una ajuda de l'Ajuntament).

ESCOLA BARRUFET. Barcelona

La nostra escola és privada. Va néixer ara fa 15 anys, al barri de Sants, davant la manca de places de pre-escolar i d'escoles que fessin un ensenyament actiu respectant la llengua dels nens.

El nostre barri és un dels antics pobles de les rodalies de la ciutat, que va rebre a començaments de segle un nombre elevat d'immigrants, que a poc a poc es va anar integrant, i ara l'índex d'immigració és baix i és un barri amb majoria de catalano-parlants.

L'escola es va organitzar com a cooperativa de mestres de la qual forma part qualsevol treballador/a de l'escola que hi dediqui com a mínim el 50 % de l'horari escolar. En aquests moments la formen el mestre/a de cada nivell (12), la psicòloga, una persona d'administració i una de manteniment.

Tenim 364 alumnes distribuïts per etapes dels quals són no catalano-parlants el 13 %.

ESCOLA PÚBLICA DE CELRÀ

Celrà té 2.000 habitants. Darrerament hi ha en marxa un polígon industrial que ha donat feina a gent de la pròpia població, a gent procedent de l'àrea del cinturó de Barcelona i d'altres bandes, en nombre més reduït. Algunes d'aquestes famílies, però, no resideixen a Celrà, per tant, els seus fills no incideixen en aquesta escola.

Els alumnes de família castellano-parlant són un 25 % aproximadament. Els fills, però, són castellano-parlants en una meitat. Ho són sobretot els vinguts a l'escola de grans i els que comencen l'escolaritat. Els que han estat sempre a l'escola opten per la llengua majoritària de la colla d'amics. Una bona part d'aquests i alguns catalans d'origen és diglòssic.

RESPOSTES AL QÜESTIONARI

1. *¿En quina llengua feu l'aprenentatge de la lectura i de l'escriptura?*

C. P. Lluís Millet. — Actualment es fa en llengua castellana, però la promoció d'alumnes que aquest curs han començat l'escola (parvulari, 4 anys) ja ho faran en català.

És a dir, després de comprovar que els nois acabaven l'EGB sense aconseguir uns nivells acceptables de coneixement i utilització de la llengua catalana, l'escola va optar pel sistema d'immersió lingüística per als alumnes (tot en català des del primer moment).

C. P. El Viver. — Actualment estem fent l'ensenyament de la lectura-escriptura en castellà. Aquest curs, però, hem iniciat l'ensenyament en català als pàrvuls de 4 anys amb la intenció d'utilitzar el català com a llengua vehicular de l'ensenyament a tots els cursos de Pre-escolar fins a 8è. d'EGB en un termini de 10 anys. Com a conseqüència d'això, el Departament de Català està estudiant les implicacions i el procés d'aprenentatge de la lectura-escriptura en català més adient, ateses les característiques de l'escola.

Escola Barrufet. — L'ensenyament a l'escola es fa totalment en català, per tant l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura es fa en aquesta llengua, així com totes les altres matèries. El castellà es treballa com a segona llengua.

C. P. de Celrà. — En català.

2. *¿En quina llengua feu les classes de les diverses matèries?*

C. P. Lluís Millet. — Els alumnes del parvulari de 5 anys reben majoritària-

ment els aprenentatges en català, menys la lectura i l'escriptura que ho fan en castellà pel fet que no tenen un nivell suficient d'expressió oral en català per poder fer-ho en aquesta llengua. Creiem que aquests alumnes de forma progressiva podran fer del català la llengua normal de tots els aprenentatges.

A la resta de nivells també es pretén activar la catalanització, és a dir que el català a més a més d'una matèria passi a ser la llengua vehicular de l'ensenyament d'altres matèries.

Depenent del nivell de coneixement del català que tenen els alumnes de cada curs, com també de les aptituds dels seus mestres per ensenyar en aquesta llengua, es va tendint a utilitzar la llengua catalana en aquelles assignatures que demanen poc treball escrit, com també en centres d'interès i temes d'altres assignatures.

Intentem també que la llengua catalana tingui una presència activa en la vida i l'ambientació de l'escola.

C. P. El Viver. — El castellà és la llengua emprada en l'aprenentatge de totes les matèries en general, excepte de les ciències socials. Alguns professors catalano-parlants de 2a. etapa fan extensiva la utilització d'aquesta llengua a les matèries que ensenyen.

Escola Barrufet. — Respost en la pregunta 1.

C. P. de Celrà. — En català totalment.

3. *Per a l'estudi de les ciències socials i naturals, de quina realitat partiu?*

C. P. Lluís Millet. — Un dels principis de l'escola en el reglament intern diu: «L'escola garantirà un ensenyament científic, crític i actiu que tingui en compte l'entorn social i en connexió amb la realitat nacional de Catalunya».

Així doncs, tant per a l'estudi de les ciències socials com naturals partim d'allò més immediat al noi. Això es concreta en l'estudi de la geografia, la història... catalanes, obrint camí cap a un coneixement universal.

C. P. El Viver. — Per a l'estudi de les ciències socials i naturals s'intenta partir de l'experiència concreta dels alumnes. Això, però, en molts casos es fa difícil

perquè no hi ha quasi cap publicació referent a Montcada. Fa uns quatre o cinc anys ens reuníem uns quants professors interessats en la història de Montcada per a procurar-nos informació. Actualment ja hi ha dos llibres publicats. Ara estem treballant per utilitzar les festes populars com a centre d'interès (Castanyada, Nadal, Carnestoltes, Sant Jordi, Sant Joan).

Escola Barrufet. — Per a l'estudi de les ciències socials i naturals partim de la realitat més propera al nen. Així per exemple en socials comencem per l'estudi de l'escola, del carrer de l'escola, del carrer on viu el nen fins arribar al barri. S'estudia el treball partint del treball dels pares i mares i del treball al barri. Més endavant comparem el nostre barri amb un altre i passem ja per l'estudi de la comarca, de Catalunya, els Països Catalans, l'Estat Espanyol, Europa i el món. Per seguir aquest programa procurem que el nen/a estigui en contacte amb el món exterior de l'escola i per això ens cal fer moltes classes fora de l'edifici escolar. Aquestes sortides, fetes sempre que sigui possible utilitzant transports públics, també ens serveixen per educar els nens/es en el respecte als altres i a tot allò que l'envolta; allò que se'n diu civisme.

A més tenim en compte en tots els nivells, l'actualitat, tant la més propera, que és la que aporten els més petits, com la més llunyana que ens arriba a través dels mitjans de comunicació.

En els primers cursos (pre-escolar i cicle inicial, bàsicament), les ciències naturals es treballen a partir dels interessos dels nens/es i de les aportacions que puguin fer, tendint a globalitzar al màxim; en cursos superiors intentem fer una adaptació tan racional com sigui possible dels programes oficials, respectant sempre les aportacions i interessos dels alumnes.

C. P. de Celrà. — Entenem que la realitat cultural i nacional és Catalunya, que constitueix el marc de referència històric i geogràfic. Pel que fa a l'entorn, progressivament va del coneixement de la realitat més pròxima fins a arribar a l'àmbit nacional.

4. *¿Quina actitud de convivència per les diferents realitats culturals i lingüístiques es promouen a la vostra escola i com la porteu a terme?*

C. P. Lluís Millet. — L'actitud és de respecte i acceptació totals.

Els nostres alumnes són nascuts a Catalunya, tenen unes arrels culturals majoritàriament andaluses, però han nascut i viuen en un ambient completament des-culturitzat. Creiem que és important d'oferir en aquests nois les formes culturals pròpies dels països on han nascut tot possibilitant el seu arrelament.

C. P. El Viver. — Hi ha una actitud de respecte total per les diferents realitats culturals i lingüístiques. S'està fent, però, un esforç per incorporar la cultura catalana a la vida diària dels nens. Entenem la llengua catalana com a vehicle d'aquesta cultura i, per tant, l'esforç principal recau en el seu aprenentatge.

També hi ha un intent de revifar la vivència de les festes populars de la terra des de l'escola al barri.

Escola Barrufet. — Hi ha una actitud de profund respecte per les altres realitats culturals i lingüístiques.

C. P. de Celrà. — Entenem que només hi ha una cultura: la catalana. Sembla que la pregunta dóna a entendre que cal consolidar «cultures» i llengües. No tenim cap problema de convivència fent-ho com indiquem. No ho podríem entendre de cap altra manera. Fomentar «capelletes» seria, i creiem que és, una mala solució per a Catalunya.

5. *Com acolliu la cultura d'origen de les famílies immigrades i quina és la cultura a la qual vol orientar l'escola. Quina actitud es té per part de l'escola per acollir i fomentar l'expressió de les diferents cultures?*

C. P. Lluís Millet. — Creiem que aquesta pregunta queda força contestada amb l'anterior.

C. P. El Viver. — La nostra preocupació és donar una orientació catalana a l'escola, no hem fet la reflexió sobre la cultura d'origen dels immigrants. Si més no, però, en les classes de socials de 2a. etapa s'han fet treballs sobre els llocs d'origen a partir de documentació aconseguida a través dels parents i amics que encara hi són.

Escola Barrufet. — La nostra escola es defineix com a Escola Catalana; tot i mantenint el respecte per les altres cultures, fomentem l'expressió de la nostra cultura en totes les seves manifestacions. Es tracta d'afavorir al màxim la integració de les famílies immigrades. Cal tenir en compte que estem en un barri molt concret amb gran majoria de catalano-parlants i que les famílies que vénen a l'escola ho fan amb voluntat d'integració.

C. P. de Celrà. — Com el punt anterior. ¿És que a Catalunya hi ha escoles que es decanten per una cultura que no és la catalana? En tot cas, si són escoles públiques deuen tenir una concessió especial del Govern. S'entendria que a França hi hagués escoles que no fessin cultura francesa sense un permís especial del govern? La pregunta deu ésser per a escoles privades.

6. *¿Hi ha conflictes dintre l'equip de mestres respecte a l'enfocament d'aquestes qüestions? Quins són els aspectes més conflictius i quines les seves causes?*

C. P. Lluís Millet. — Quan l'escola es va plantejar la nova línia de catalanització, a partir del desig expressat pels pares que els seus fills rebessin l'ensenyament en català, es va fer de forma evolutiva. Primer informant-nos d'experiències concretes i després discutint els resultats que en la nostra realitat obtindriem. Finalment ens vàrem plantejar la votació: «Començar pàrvuls en català i intensificar el català als altres nivells» (amb tot el que això representa). Els resultats no podien ser més majoritàriament a favor: tots els vots, menys un afirmatiu.

Els pàrvuls en català ja són una realitat amb uns resultats sorprenents. Els pàrvuls de 5 anys també segueixen un ritme entusiasmador. La resta de nivells també van avançant, però les dificultats són molt més difícils de superar, ja que la realitat és molt més complexa. De tota manera aquí tenim unes promocions d'alumnes (4-5 anys) que es volen anar obrint camins.

C. P. El Viver. — En general, no hi ha conflicte, si bé el fet que hi hagi un alt tant per cent de professorat castellano-parlant fa que els mestres es trobin in-

28 quiets davant de la seva pròpia situació en l'assimilació de la llengua.

Escola Barrufet. — La realitat de l'escola és la d'un equip estable, que és qui porta la gestió de l'escola. Per tant, els principis i línia ideològica de l'escola han estat elaborats per aquest equip, i això fa que no hi hagi cap mena de conflicte en aquest aspecte.

C. P. de Celrà. — No hi ha conflicte amb l'equip de mestres. Suposo que hauria de dir el claustre de professors (o mestres)

o, en tot cas, Consell de Direcció. Sembla que totes les preguntes siguin dirigides a un tipus d'escola que fa el que vol: no considera el Consell, el Claustre, ni el Govern de la Generalitat. Penso que des de Barcelona hi ha un desconeixement de la realitat del que passa més enllà del Cinturó: que les preguntes són dirigides a escoles necessàriament conflictives, on els mestres, constituïts autogestionàriament en «equip», es consideren deslligats o alliberats de la seva condició de funcionaris d'un país que té, per altra banda, una Constitució i un Estatut.

NOVETAT

Els conceptes bàsics de l'Ecologia, desenvolupats amb claredat

Aquest llibre ha estat escrit per al lector general que desitja saber més coses del món viu. El text ha estat redactat amb un estil viu i estimulant, i va acompanyat de moltes il·lustracions vívides i plenes de color realitzades especialment per al llibre, que ha estat preparat per l'equip del British Museum (Natural History).

*Més de 200 il·lustracions a tot color
22×22 cm. 84 pàgs. Relligat cartoné 900 ptes.*

BUTLLETA D'INSCRIPCIÓ
DE SUBSCRIPCIÓ

COGNOMS _____ NOM _____

ADREÇA _____

POBLACIÓ _____ D.P. _____ PROVÍNCIA _____

TELÈFON _____

- S'inscriu a l'Associació de Mestres «Rosa Sensat» 2.200,- ptes.
Se subscriu a Perspectiva Escolar (10 números) 2.450,- ptes.
Se subscriu a In-fàn-ci-a (6 números) 1.650,- ptes.
(Preus per l'any 1984)
- Pagament: per taló adjunt a la Butleta
Per domiciliació bancària

BUTLLETÍ DE DOMICILIACIÓ BANCÀRIA

Nom i Cognoms _____

Nom i Cognoms del titular _____

Banc/Caixa _____ Agència _____

Població _____ Província _____

n. compte / llibreta _____

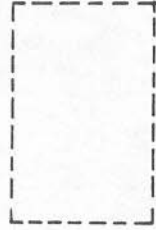
Senyors: Els agrairé que amb càrrec al meu compte/llibreta atenguin el rebut que, anyalment els presentarà «Rosa Sensat» a.a.p.s.a. per al pagament de la meva

- inscripció a l'Associació de Mestres «Rosa Sensat»
- subscripció a Perspectiva Escolar
- subscripció a In-fàn-ci-a

(atengueu únicament el rebut d'allò que està assenyalat amb una creu)

(firma)

(ENVIEU EL PAPER SENCER)

«ROSA SENSAT»

Còrsega 271,

Barcelona-8

EL TERRARI

Un terrari és una construcció preferentment de vidre o fusta, que permet mantenir en captivitat diferents tipus d'animals de vida totalment o parcialment terrestre. Pot ser comprat ja fet o bé es pot construir, i sempre és preferible la utilització del vidre perquè la fusta té l'inconvenient de no permetre l'existència d'una part aquàtica.

Material

- 2 vidres o fustes de 80×40 cm.
- 2 vidres o fustes de 80×30 cm.
- 2 vidres o fustes de 40×30 cm. (Per a un terrari de 80×40 cm).
- Cola de silicona o cola de fuster.
- Tela metàl·lica.
- Bombeta.

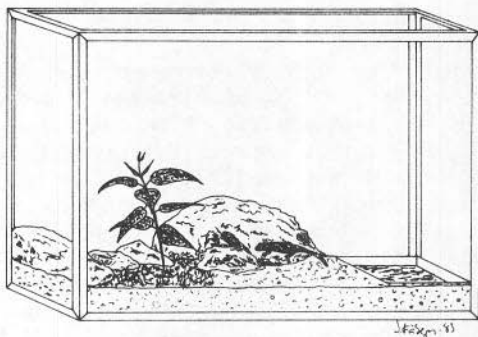
Construcció

Les dimensions del recipient varien segons la grandària i les necessitats dels futurs hostes, però una mida recomanable és de 80×40 cm.

Els vidres s'enganxen amb cola de silicona i la fusta amb claus o cola de fuster. El vidre corresponent a la part superior, que farà de tapa, ha de tenir alguna obertura o ser substituït per tela metàl·lica a fi de permetre la circulació i renovació de l'aire.

El terrari estarà situat, a ser possible, en un lloc assolellat però procurant sempre deixar una part a l'ombra per tal d'evitar un escalfament excessiu. Per a espècies que requereixen temperatures més elevades cal posar-hi una bombeta. També s'ha de considerar que molts dels animals que es poden tenir —concretament els amfibis i els rèptils—, entren en estat d'hivernació durant els mesos freds si el terrari està a l'aire lliure, però no ho fan si està a l'interior. Per tant, si volem que estiguin actius durant tot l'any, els tindrem a l'interior.

Bàsicament es poden distingir tres tipus de terraris: el terrari sec, el terrari humit i l'aquaterrari.

Dibuix de Jordi Fabregàs i Estrade.

Terrari sec

El substrat serà de sorra, terra, trossos de paper o pedres petites, i s'hi ha de posar pedres de certa grandària, alguns troncs o trossos de suro que ofereixin amagatalls als animals, i un petit recipient amb aigua. S'hi poden posar plantes, igual que als altres tipus, que serviran de refugi i també de decoració.

Terrari humit

En aquest cas hi posarem sorra, torba o terra de bosc barrejada amb fulles seques i molsa, i ho mullarem periòdicament per tal de mantenir-hi la humitat, si bé es convenient deixar més seca part de la superfície. És important que hi hagi un bon drenatge, cosa que es facilitarà posant al fons sorra de gra gruixut.

Aquaterrari

És format per una part terrestre i una part aquàtica, més o menys importants segons els requeriments dels inquilins. Es pot posar l'aigua en una cubeta de plàstic i omplir la

resta amb sorra, encara que per a animals molt aquàtics la part seca pot ser només un tros de suro o algunes pedres sobresortint de l'aigua.

Manteniment

Cal retirar sovint els excrements i restes de menjar i netejar periòdicament la sorra i els diferents materials utilitzant aigua sola. Si hem muntat un aquaterrari, és convenient posar a la part aquàtica un filtre de fons per a mantenir l'aigua neta; en aquest cas es necessita una bomba d'aire comprimit per al funcionament del filtre. En cas contrari s'ha de canviar l'aigua amb més freqüència, i és molt útil fer servir un tub de plàstic no massa gruixut que ens permetrà fer un sifó i ajudarà a eliminar les restes de material que hi hagi entre la sorra.

Aspectes pràctics

Animals que s'hi poden posar

Terrari sec: Hi viuran la majoria de rèptils —sargantanes, llargandaixos, serps, tortugues—, alguns amfibis, ratolins, insectes i altres animals d'ambients secs.

Terrari humit: S'hi poden mantenir molts amfibis —salamandres, gripaus—, cargols, cucs de terra, alguns insectes.

Aquaterrari: Hi posarem tortugues aquàtiques, granotes, tritons, serps d'aigua, i permetrà la reproducció dels amfibis.

Com obtenir-los

Es poden comprar a les botigues o capturar a la natura, però si es així s'ha de tenir cura de no agafar mai més animals dels necessaris i respectar les espècies protegides, punt molt important a l'hora de muntar un terrari, perquè la major part d'amfibis i rèptils del nostre país són protegits per la llei des de l'any 1981 (42 espècies de rèptils i 20 d'amfibis). La granota verda, el gripau comú i la salamandra queden fora d'aquesta protecció oficial i es poden agafar fàcilment a qualsevol rierol, bassa o lloc humit.

Experiències i observacions que es poden fer

— Amb qualsevol animal dels que puguem tenir al terrari es poden fer observacions morfològiques de forma, colors o parts del cos, i establir comparacions entre les diferents espècies que hi conviuen.

— Es poden també fer observacions sobre les adaptacions dels animals al medi que tinguem a la instal·lació i comparar, per exemple, els tipus de desplaçament o d'alimentació. Si disposem d'aliment viu (cucs, mosques) podem estudiar la forma de caça de cada espècie.

— El comportament també pot ser objecte d'estudi, amb observació del ritme diari, la distribució territorial o les relacions entre els individus.

— La reproducció és factible en molts casos, i una experiència interessant és aconseguir la reproducció dels amfibis, i per a això és imprescindible l'existència d'una part aquàtica i l'abundància de plantes, així com retirar la posta immediatament i col·locar-la a un recipient separat dels individus adults, i observar el procés de metamorfosi. Es pot provocar la metamorfosi accelerada dels capgrossos i obtenir adults de petita mida afegint una certa quantitat de iode a l'aigua.

Bibliografia

- MATZ, G., y VANDERHAEGE, M.: *Guía del terrario*. Ed. Omega.
- VOGT, D., y WERMUH, H.: *Acuarios y terrarios*. Ed. Omega.
- ARNOLD, E. N., y BURTON, J. A.: *Guía de campo de los reptiles y anfibios de España y Europa*. Ed. Omega.
- ANDRADE, J.: *Guía de campo de los anfibios y reptiles de la Península Ibérica*. Ed. Omega.
- PÉREZ MELLADO, V.: *Los anfibios y reptiles*. Penthalon Ediciones.
- *El terrario*. Ed. De Vecchi.

Rafael Cebrián López

Departament d'Educació del Parc
Zoològic de Barcelona
Institut Municipal d'Educació
Ajuntament de Barcelona

PROCESO A LOS FUERTES

FITXA TÈCNICA: 60 diapositives. La durada de la projecció és de 15' 22".

Material que l'acompanya: 1. Cinta cassette amb banda sonora gravada en castellà.
2. Dossier que inclou:
Comentari sobre algunes diapositives.
Pautes de cara a un diàleg.
Documentació sobre el tema.
Bibliografia.
Guió per a la projecció del muntatge.

Autor: Vicente Pascual.

Editorial: Centro de Orientación de Educadores.
Documento de trabajo núm. 8.

Any: [no consta].

TEMÀTICA QUE S'HI EXPRESSA

Guerra
Pau
Violència
Força
Objecció de consciència
Explotació de l'home
Lluita de classes
Carrera d'armaments

Joguines bèliques
Exèrcits
Opressió
Tortura
Violència estructural
Privilegi
No violència

EDAT A QUÈ VA DESTINAT

El muntatge no l'indica. Pensem que pot ser entès des del 2n. cicle d'EGB, tot i que potser resulta més adequat a partir de BUP i FP.

SINOPSI

Arrancant de l'impacte del fet històric de l'explosió de la primera bomba atòmica a Hiroshima, va presentant la problemàtica del poder de la violència, allò que la fa possible, les diferents formes que pren, i les conseqüències que comporta. Acaba amb una condemna d'aquest poder de la força, i després de fer una al·lusió a Déu, fa una crida al soldat servint-se del poema de Nicolàs Guillén, musicat i cantat per Daniel Viglietti per tal que no vagi en contra dels febles.

VALORACIÓ DEL MUNTATGE

Aspectes a destacar

1. Ens sembla molt bona la manera com arrenca el muntatge, sap captar l'atenció dels qui el veuen. Les paraules són les justes i la seva interrelació amb les imatges afavoreix la lectura àudio-visual.
2. El cos central del muntatge —fora de la diapositiva núm. 18 en la qual es fa re-

- ferència al muntatge de «La Isla»— manté força bé l'equilibri entre el pes de la paraula i el de la imatge, així com la seva interrelació.
- L'aterratge o final del muntatge no desdiu, encara que sigui, potser, la part més fluixa. Si fins arribar a ell el pes reposava fonamentalment en la imatge, aquí es desplaça a la cançó interpretada per Daniel Viglietti.
  - El ritme del muntatge és bo, tot i que aparegui com una mica lent. Aquesta lentitud, però, juntament amb la no estridència de la banda sonora fa que el muntatge en conjunt prengui un to més reflexiu que no explosiu.
  - El fet que la majoria de diapositives siguin documentals —i que apareguin com a tals— dona versemblança al muntatge, alhora que incideix en el to reflexiu. Amb tot, la selecció hagués pogut ser més acurada. Impacten més pel contingut, i les connotacions que aquest comporta, que per la seva qualitat icònica.
  - El fet de no donar cap via de solució al problema —tot i que es fa menció de l'objectió de consciència, aquesta només fa referència a una de les formes de violència— pot estimular a buscar aquestes vies entre els membres del grup, centrant-les en aquells aspectes i actituds que hi ha al seu abast.

Aspectes a millorar

- El cronometratge, tal com està indicat en el guió, és poc clar ja que només indica el temps que es manté cada diapositiva a la pantalla, i això només pel que fa a aquelles a les quals no correspon cap text.
  - La menció que es fa a la diapositiva 18, fins i tot mantenint imatge, text i veu, al muntatge «La isla» queda forçada a l'interior del text, sobretot si prèviament no s'ha vist el muntatge citat.
  - Tenint en compte que el muntatge va dirigit especialment a joves i adults, pensem que fa massa incidència en el fet de la violència infantil. En una seqüència en què es va presentant un mostreig de diferents accions violentes, sobta que sigui precisament la violència infantil la que s'expressi en tres imatges.
- En aquest mateix sentit, pensem que amb una sola imatge de la violència a la TV n'hi hauria prou. Cas que es volgués remarcar especialment, haurien de ser més de dos i més diferenciades, sobretot tenint en compte que la primera d'elles no expressa violència en ella mateixa: la violència hi és expressada en tant que comporta una lectura de connotació en identificar el personatge com un dels «homes de Harrelson». Per qui no hagi vist la sèrie, la imatge no tindrà aquesta connotació.
  - La qualitat cromàtica de moltes imatges —segurament per tractar-se de còpies— té molt a desitjar per la seva polidesa o artificiositat.
  - Els dibuixos reproduïts en les poesies números 14 i 18 apareixen com empobrits dins del conjunt d'imatges que se'ns ofereixen en el muntatge. Aquest empobriment queda més ressaltat si tenim en compte que també les diapositives números 25, 34, 36, 50, 51, 52, 53, 54 i 60 són reproduccions de dibuixos —en el sentit ampli de la paraula— però que no desdiuen dins del conjunt icònic.
  - No apareix clara la intencionalitat amb la qual l'autor juga amb les imatges en color, les en blanc i negre, i les en blanc i negre filtrades amb un altre color. Fa la sensació que les en blanc i negre hi són perquè no n'hi havia d'altres.
  - La seqüència que fa referència a la visió religiosa de la pau —des d'una òptica de religió cristiana— té poca unitat, ja que mentre comença amb dues imatges del Crucificat —en un ordre que es presta a una certa ambigüitat— continua amb imatges d'obres d'en Picasso que —amb trets diferents d'una d'elles respecte a les altres dues— comporten unes altres connotacions. El *collage* que fa d'enllaç entre unes i altres, així com el mural amb el qual s'acaba la seqüència, no afavoreixen en aquest sentit ni la unitat de la seqüència ni a desfer l'ambigüitat. Aquesta referència a Déu, a més, entra com a forçada en el conjunt del guió.

Propostes de treball

- En el dossier que acompanya el muntatge ja hi ha uns suggeriments de cara a com

portar un diàleg d'aprofundiment en la temàtica i vivències que comporta el muntatge. Amb tot cal tenir en compte que els autors fan abocar aquest diàleg en una concreció catequètica-cristiana. És obvi que si el grup, o la motivació de passar el muntatge, no responen a aquesta opció, la manera d'enfocar el diàleg caldrà concretar-la d'altra manera.

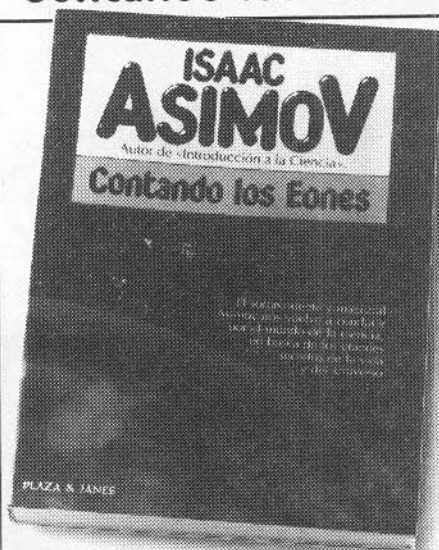
2. La pluralitat de les situacions suggerides per les diferents imatges documentals, dóna peu a aprofundir-ne una o altra —segons els interessos del grup amb el qual es projecta, segons la seva edat, segons les motivacions que han fet decidir projectar el muntatge... Aquest aprofundiment podem iniciar-lo, o concloure'l, aportant fotografies o diapositives sobre la situació escollida. Així podem treballar la violència al nostre barri, o a l'escola... amb quines imatges parlaríem dels poderosos que coneixem... Aquestes imatges aportades poden donar-se a conèixer tant fent una exposició, com un mural o un collage.
3. Depenent de l'edat, i del tipus de relació que es doni entre els membres del grup, podem també concloure l'aprofundiment amb una representació o amb una audició de cançons escollides al llarg de l'aprofundiment i que expressin el que s'hagi anat aportant.
4. Una altra possibilitat és plantejar-se amb quines imatges, de les publicacions durant la setmana en la qual fem la projecció, substituiríem algunes de les imatges del muntatge per fer-lo més actual o més expressiu del nostre món concret.

Nuevo libro de

ISAAC ASIMOV

Autor de «Introducción a la Ciencia».

Contando los Eones

La acción de esta obra se desarrolla en un tiempo que se cuenta por eones. Desde el nacimiento del Universo y la desaparición de los

dinosaurios, hasta las tres leyes de la robótica, Asimov responde a las más sugestivas incógnitas.

PLAZA & JANES

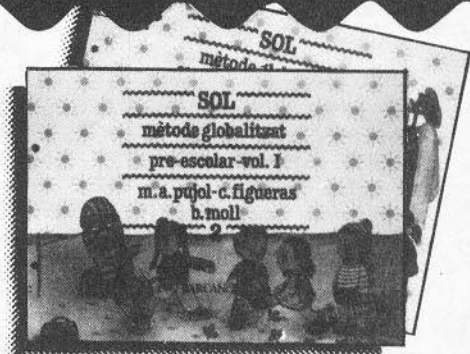
La Renovació a Pre-

Amb llibres atractius, dinàmics

La sèrie Sol, que abraça els nivells de jardí d'infància i pàrvuls, I i II de pre-escolar, ha estat concebuda com un mètode globalitzat, amb uns centres d'interès oberts, però sistematitzats, que permeten realitzar una programació adequada a cada nivell.

Sol 1, per al jardí d'infància, conté sis centres d'interès en un sol volum, de format una mica més gran que el dels altres nivells, tenint en compte la necessitat grafomotora de l'alumne d'aquest nivell. En el mateix volum s'inclou el material complementari corresponent.

Sol 2, per al nivell I de pàrvuls (4-5 anys). Conté nou centres d'interès repartits en dos volums, cada un amb el material complementari corresponent.

proposta didàctica
per al mestre

Renovació Pedagògica Pre-escolar

i rigorosament pedagògics.

*per al nivell II de pàrvuls (5-6 anys).
És dotze centres d'interès, distribuïts en tres
mesos.*

*Inicis conté els exercicis indispensables per a
l'aprenentatge de l'escriptura a partir de les
possibilitats grafomotores del nen.*

*Cent paraules és el llibre d'iniciació a
l'aprenentatge de la lectura, i ha estat concebut
d'acord amb les possibilitats reals de l'alumne.*

*proposta didàctica
per al mestre*

GRÀFIC COMUNICACIÓ

Editorial
BARCANOVA

La Renovació Pedagògica en marxa.

Plaça Lesseps, 33 Tel. (93) 217 20 54 Barcelona-23

DOLORS CANALS

Na Dolors Canals va néixer el 25 de gener del 1891. Quan era petita era molt trapella. Escanyolida, sensible i delicada. Alhora intel·ligent i molt intuïtiva. Talment com l'hem coneguda sempre, la «tia Dolors». Va passar tota la seva infància a Camprodón, on la seva mare, «Donya Antònia», fou «la mestra» durant vint-i-cinc anys.

La Dolors era la petita i, encara que ja llavors anava sempre de tronc amb la seva germana gran Francesca, quan arribaven les grans ocasions, es destacava com la més forta. Llista com un argent viu en la lluita per una vida que no es presentava fàcil, va aprendre d'ambicionar el que li semblava millor i de posar en joc tots els recursos per tal d'aconseguir-ho. En aquest sentit, voldria explicar dues anècdotes, sovint repetides per ella mateixa:

Una vegada, no recordo l'any, amb motiu d'un concurs d'ensenyament convocat a Girona, totes les mestres de la província van

desplaçar-se a la capital, cadascuna amb les millors alumnes de la seva escola. La Dolors era la més petita de totes les nenes que es presentaven, però va resultar vencedora i va guanyar per a donya Antònia el premi «a la millor mestra» i per a Camprodón un gran honor.

Uns anys més tard, va decidir estudiar el Batxillerat. Llavors no era corrent entre les noies, i menys en un poble. Però el seu germà, que l'estava estudiant a Barcelona, li havia escrit dient que el batxillerat valia la pena... I ella ja en va tenir prou. Sabia que la mare, ja vídua, no tenia prou diners per enviar-la a ella també a fora, però això fou només un detall. Ella va estudiar-ho tot d'amaigat, sense dir res a ningú. I un bon dia va aconseguir que la deixessin presentar com a lliure. I va aprovar. I llestos!

Evidentment va estudiar per a mestra (a Barcelona), però això no va tenir res d'ex-

A Roma, durant el Curs Internacional Montessori. Dolors Canals és la quarta de la dreta de la primera fila (asseguda a terra).

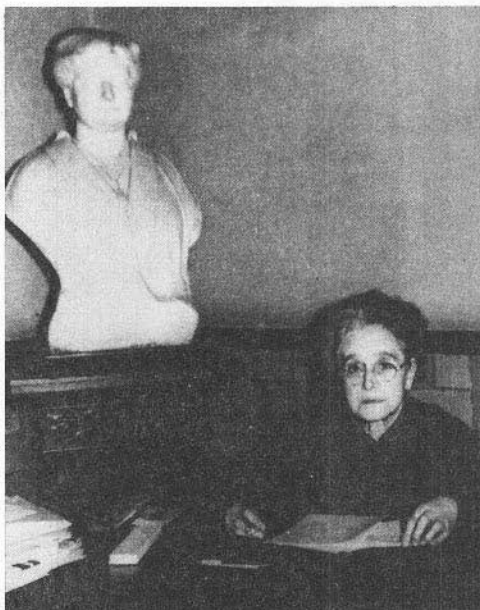
traordinari. Ella ho explicava com un fet tan natural com el de créixer i fer-se dona. No faltava més!

L'any 1913 l'Ajuntament de Barcelona va convocar un concurs de mèrits amb la finalitat de seleccionar dues mestres per anar a Roma. Es tractava d'aprendre el mètode Montessori, que en aquell moment feia furor, directament a les fonts. La Dolors Canals es va apassionar per aquesta idea i s'hi va presentar. El concurs va ser molt discutit. De mestres amb més experiència que ella, n'hi havia moltes; a ella, l'edat no li permetia tenir-ne gaire d'experiència...

Però no va pas espantar-se; va lluitar, va discutir, va anar a trobar l'un i l'altre... i va guanyar «per mèrits», gràcies al seu diploma de Batxillerat, ja que va ser l'única que va exhibir-lo. Tot plegat va ser tan complicat, que per fer justícia l'Ajuntament va acabar seleccionant-ne tres, de mestres, en lloc de les dues que havia previst.

El cas és que l'any 1914 se'n va anar a Roma, i va «tenir la gran sort» (paraules seves) de seguir el Curs Internacional Montessori, assimilant amb tota la força del seu temperament i la seva joventut aquelles meravelles pedagògiques que la Montessori sabia transmetre també amb tota la força i apassionament de la matrona italiana que era. El curs només va durar mig any, però per a la vida de la jove mestre va representar molt més. Va ser una etapa intensíssima, segurament la més important de la seva vida. M'entretinc més parlant d'aquesta etapa, en primer lloc, perquè m'encanta fer-ho i, en segon lloc, perquè penso que els fets posteriors, com a part integrant de la història de l'escola del país, poden ser més fàcilment coneguts de tots.

Jo sempre he cregut que a Roma degué passar alguna cosa, en la trobada d'aquelles dues personalitats, totes dues intel·ligents, l'una madura i l'altra jove, engrescades en un mateix anheli. Alguns van dir que la Dolors era la deixeble preferida de Maria Montessori. La deixeble, per la seva banda, sempre va tenir per «la Doctora» una literal veneració. Tots els seus deixebles n'hem estat sempre conscients, tant per allò que li hem sentit dir com pel bust de marbre de «la doctora» que sempre va estar al seu despatx, acompanyant-la fins el dia que va jubilar-se.

Al seu despatx, amb el bust de la doctora Montessori.

Sempre va parlar de Roma amb cert èxtasi, com de la ciutat literalment eterna, la més bonica de totes... I jo crec que ho sentia així, no pas pel fet de ser catòlica (tot i que ho era de debò), sinó pel fet que Roma era el bressol del Montessori i, per tant, el melic del món.

No seria just dir simplement que va aprendre el Montessori i després va aplicar-lo fidelment aquí. Cal dir molt més. Per intentar retre-li l'homenatge que mereix, crec que cal dir dues coses:

1. A Roma va copsar molt més que un sistema d'ensenyament. Va comprendre tot el sentit d'un canvi radical en la manera de fer l'escola i, sobretot, en la manera de mirar els nens, i se'n va amarar fins al moll de l'os. Quantes vegades li havíem sentit dir: «El Montessori no és un mètode, és un esperit!» Va entendre aquesta gran veritat perquè, tal com us deia abans, va sintonitzar profundament amb la gran mestra que fou Maria Montessori. Aquesta sintonia va ser no en els detalls i les concrecions, sinó en les arrels i en les essències. Per això

no va engendrar servilisme, sinó llibertat. La seva manera d'entendre el Montessori va estar sempre marcada per una gran fidelitat a allò que és essencial, i al mateix temps per una creativitat que assegurava d'anar sempre més lluny. Ella era dels que no treballen mirant sempre el passat. No li calia, el tenia tot a dins. I per això treballava mirant sempre endavant. Tots sabem que va tenir una postura ben oberta en front dels nous grups que intentàvem de ressuscitar el Montessori a casa nostra, els anys 50-60. No solament va acollir-nos i va transmetre'ns tot el que necessitàvem, sinó que s'alegrava de totes les nostres iniciatives, sempre que fossin compatibles amb «l'esperit montessorià.» (I va ensenyar-nos de fer aquest discerniment.)

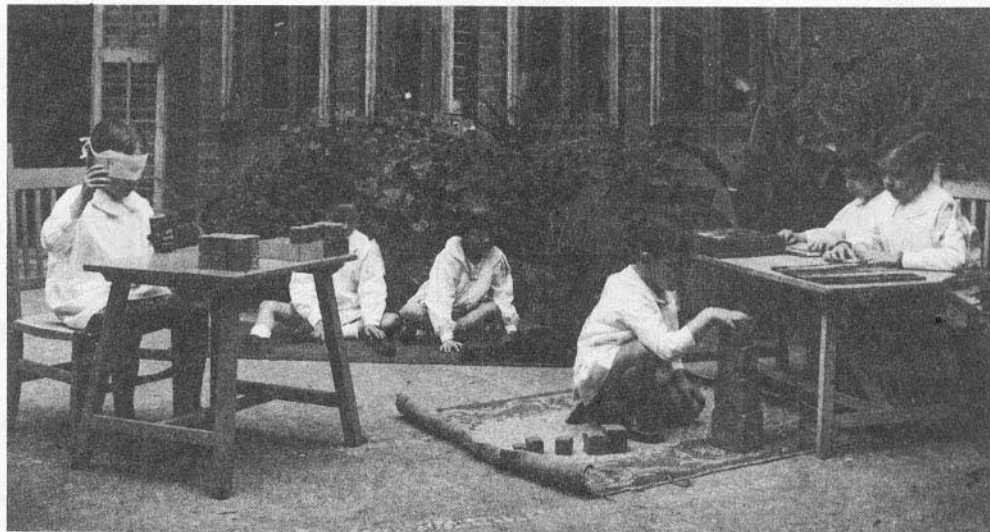
Més tard, recordo com va posar-se de contenta quan li vaig explicar que començàvem a fer «matemàtica moderna», i li vaig ensenyar els blocs lògics. Va dir: «Aquest material sensorial és molt bo. Això sí que li agradaria a la Doctora Montessori», perquè «la Doctora volia que els mestres observessin sense parar les necessitats dels nens, per anar trobant noves maneres!»

2. En tornar de Roma la Dolors Canals va sentir-se plenament responsable de transmetre la riquesa rebuda, en profit dels nens i nenes de casa nostra. I va sentir-se'n res-

ponsable, no com a funcionària de cara a l'Ajuntament que l'havia comissionada. (Ella era prou intel·ligent per ultrapassar aquesta visió.) Va sentir-se responsable de cara al país. Ella estava convençuda que tenia la missió de demostrar aquí, que «l'esperit» del Montessori és la millor manera d'educar els infants. I això és el que va intentar fer, des del moment en què va tenir la seva escola, fins al dia de la seva mort. (I no dic, expressament, fins al dia en què va jubilar-se.) La tasca no va ser fàcil. Com tothom qui fa alguna cosa que val la pena, va tenir sèries dificultats. En la manera d'anar-les superant ens ha donat el testimoni d'una gran força de voluntat, unida a un enginy notable, i sempre posada al servei dels altres. Ens ha donat sobretot el testimoni de la veritable honestedat, que porta fins a posar tota la vida al servei d'allò que s'ha descobert que és bo per a la promoció col·lectiva.

Fins l'any 1916 l'Ajuntament no va decidir la dotació d'una nova escola, de la qual fos directora la Dolors Canals. Ella va voler que es digués «Casa dels nens», tal com calia (les primeres escoles Montessori es deien «Case dei bambini»). Tot seguit, va aconseguir que la seva germana, també mestra, hi fos destinada. I així va ser com, des dels primers moments, van treballar sempre juntes. Tothom qui les va conèixer en parla

Una classe a l'aire lliure, a la «Casa dels nens».

dient «les Canals». Formaven un tàndem perfecte, del qual la Dolors va ser sempre el motor.

La «Casa dels nens» va tenir el seu primer local en un pis del carrer Balmes, després va passar al carrer Aribau i després a la casa Trinxet (avui desapareguda) del carrer Còrsega. Allí va poder acollir molts mestres en algunes de les sessions del 18è. Curs Internacional Montessori, que va celebrar-se a Barcelona l'any 1933. Maria Montessori va venir-hi personalment. Poc després l'escola va tornar al carrer Aribau, on encara és ara. En aquella època *donya* Antònia estava sempre a la reraguarda, ajudant, donant un consell. Hi hagueren moments bons i d'altres no tan bons. Les Canals van ser destituïdes o privades de part de la seva activitat dues vegades: durant la República, per ser massa catòliques, i a l'inici del règim franquista, per ser massa catalanistes.

Una cosa molt bonica i notable era que els alumnes venien de tot arreu: des dels fills dels porters del barri, fins als fills del ponent de Cultura de l'Ajuntament... Fins el 1937 va fer-se sempre Parvulari i Elemental (que corresponia a l'actual EGB), i l'escola va arribar a tenir anomenada per la bona preparació que s'hi assolia. No cal dir que totes les mestres havien d'haver fet un curs Montessori per entrar-hi. Molts alumnes passaven directament de la «Casa dels nens» a l'Institut Escola.

Per ordre del «Ministerio» l'any 39 la «Casa dels nens» va quedar definitivament reduïda a Parvulari, i això va ser un gran cop per a la Dolors Canals. Però penso no equivocar-me en dir que encara va ser més gran cop el decret que va autoritzar a ocupar les places vacants de les mestres que es jubilaven a d'altres, mestres estatals, que no tenien cap preparació montessoriana. Intentava suplir-ho preparant-les i vetllant directament per totes les classes, però aquesta greu dificultat no només consentida sinó presumiblement volguda pels estaments governamentals, ella la patia com una espina clavada al cor.

Però això no va fer disminuir la seva voluntat de treballar bé, de tendir a la perfecció en la tasca de cada dia, d'arribar fins al fons en la parcel·la que li quedava, fos quina fos... Cada nen del Parvulari va ser per a ella tan important com tots els de l'escola junts.

Per això la seva influència no va limitar-se a l'interior de l'escola sinó que va irradiar més enllà dels seus límits. Va deixar empremta. Els seus alumnes ens hem sentit sempre a l'escola com a «casa nostra», de veritat, i no solament quan hi anàvem de petits, sinó també quan sovint hi tornàvem de grans. L'associació d'antics alumnes ens ha aplegat a tots moltes vegades. És realment increïble amb quina fidelitat i amb quin goig ens hem reunit entorn de la Dolors Canals. El dia de la seva jubilació l'any 1961, i el dia del seu 90 aniversari, van ser dos moments culminants en aquest sentit, que mostren que per a tots nosaltres, «les senyoretas» han estat algú decisiu en la nostra vida.

Els seus últims anys, quan ja no sortia de la residència on vivia, i ja no tenia cap activitat, sabia que a més de la família natural comptava amb aquesta gran família dels antics alumnes. Tots l'anàvem a veure un dia o l'altre. Ella no deixava mai de tractar cadascun amb aquella profunditat, amb aquell coneixement dels seus problemes, amb aquell respecte, amb aquella delicadesa que vol dir prendre's les persones seriosament. Li agradava parlar i passava llargues estones recordant els seus anys de Roma, i els començaments de la «Casa dels Nens». Sovint deia: «Vam fer molt bona feina nosaltres... Vam tenir molta sort, Nostre Senyor sempre va ajudar-nos... I sempre hem estat molt contentes». El seu record de les coses era viu, i encara encomanava il·lusió per la tasca d'ensenyar.

I així, a poc a poc, ha anat acabant la vida, en un procés natural. Ens ha deixat no fa gaire, el 29 del gener passat, pocs dies després de complir 93 anys. En la missa del seu enterrament hem llegit l'Evangeli de les benaurances, que tant li esqueia. I jo voldria, des d'aquí, afegir-n'hi un altre:

Ets benaurada, Dolors, perquè durant tota la teva vida, cada vegada que has parlat de l'escola, que has pensat en els nens, els teus ulls han brillat i el teu rostre s'ha il·luminat amb el somriure de la bondat i de l'esperança il·lusionada.

Sí, així ens ho has transmès.

Descansa en pau, tia, estimada «senyoreta Dolors», mestra excel·lent de casa nostra.

Ma. Antònia Canals
Girona, 29-II-1984

Llibres per a nois i noies

DIA DEL LLIBRE
1984
27 d'ABRIL

Núria Albó
Mixet

L'autora ens dona una altra narració adequada per a nens molt petits, que en poden fruit sentint-la llegir o explicar pels seus pares o per una persona més gran.

Miquel Rayó
Plagueta d'ales

Un llibre d'un jove narrador mallorquí, d'un estil delicat, d'un lèxic ric i treballat i d'una gran imaginació, amb al·lusions constants a temes de les Rondalles de mossèn Antoni M. Alcover.

Oriol Vergés
Il·lustrats per Pere Virgili
Els tres pergamins de Ripoll

L'acció d'aquest volum transcorre al segle XI, l'època en què comença a dibuixar-se la personalitat històrica de Catalunya. Dos monjos de Ripoll es converteixen en aventurers per tal de recuperar tres pergamins robats a l'escriptori monàstic.

Cavallers i pagesos

Aquest segon volum se situa al segle XII, època en què, després de la conquesta de Tortosa i de Lleida, es fixen els límits de Catalunya. A través d'un seguit d'aventures viscudes en el món del feudalisme, coneixerem les dues famílies que protagonitzen els llibres de la col·lecció.

Mercè Company
La llegenda de fra Gari
Dibuixos de Valentina Cruz

Mercè Company ens dona una saborosa versió moderna de la llegenda de la fundació de Montserrat, bellament il·lustrada.

Germans Grimm
El Castell del Sol d'Or
Dibuixos de Cesca Jaume

La literatura catalana per a infants s'enriqueix amb una nova traducció catalana d'un conte clàssic dels germans Grimm, obra mestra en el seu gènere.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Distribució: L'Arc de Berà - Centre Difusor d'Edicions Catalanes
L'uil, 10.14 - Tel. 300 32 51 / 300 33 00 - Barcelona-5

I JORNADES INTERNES DE L'ASSOCIACIÓ

Els passats 10 i 11 de març vàrem celebrar les I Jornades internes de Reflexió de l'Associació.

El programa tenia dues parts entrelaçades:

1. a) Anàlisi de dades que expliquen la dinàmica de l'Associació: participació a les nostres activitats, àmbit d'influència, respostes, etc.
b) La política educativa dels cinc darrers anys: trets generals.
c) Línies cap el futur.
2. Respostes que ha de donar l'Associació, elaborades en grups a partir de les reflexions del punt 1.

El desenvolupament de les Jornades ha estat marcat per l'assistència, que es va situar per sota de les expectatives, i per la polarització del debat sobre el paper de l'Associació com a Moviment dins del context global de Rosa Sensat.

La participació va ser alta i totes les intervencions volien donar pistes per solucionar el que es pot viure com a conflicte: com poden sumar-se els esforços per ajudar a trobar, conjuntament amb tots els mestres, resposta a l'Escola de Catalunya d'ara, sense perdre res de bàsic i com cal trobar estímuls nous per dinamitzar la feina que creiem que cal fer, sobretot, per mantenir i augmentar la participació i resituar-nos en el context d'ara cap el futur.

El resultat de tot això va ser, d'una banda, una colla d'opinions que la Junta Rectora cal que tingui en compte i que s'aprofitaran per fer el Pla de Treball del Curs vinent, que presentarem a l'Assemblea del proper maig i, d'altra banda, la consciència que caldrà continuar aquest debat.

TROBADA DE MOVIMENTS DE RENOVACIÓ PEDAGÒGICA DE CATALUNYA

En la trobada de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya del mes de febrer fou triat com a representant de Catalunya Jesús Viñes, de l'Escola de Mestres «Alexandre Galí» de Terrassa. La Secretaria Permanent de tots els Moviments de Catalunya també fou assumida per aquest grup de Mestres.

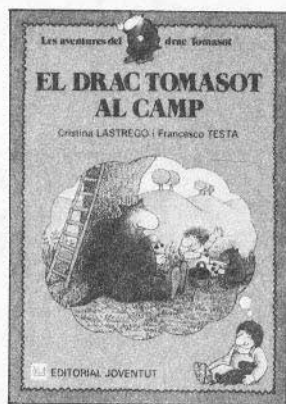
La temàtica que s'està treballant ara és la següent:

- a) Línies bàsiques per a la constitució de la possible Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya.
- b) La participació en la VI Trobada Estatal de M.R.P. a celebrar a Galícia a finals d'abril.
- c) La Formació Permanent del Professorat.

DIA DEL LLIBRE

Nova Col·lecció
Les aventures del drac Tomasot
per Cristina Lastrego i Francesco Testa

Són aventures senzilles de llegir, divertides per a ser
narrades als més petits i plenes d'idees i de jocs.
Format: 15x20 cm. 24 pàgs. Rústica.

El drac Tomasot coneix la Joana
El drac Tomasot al camp
El drac Tomasot es disfressa

**NOVETAT
A LA
COL·LECCIÓ
QUADRADA**

El mag dels estels
per Maurice Carême
Adaptació de M. Rosa Mut
Il·lustracions de Montse Ginesta
Format: 21x23 cm. 32 pàgs. Cartoné.

Editorial Joventut
Provença, 101 - Barcelona-29
Tels. 239 20 00 / 321 75 50

ELECCIONS AL PARLAMENT DE CATALUNYA

Com és habitual en la nostra revista abans de les eleccions, volem oferir als nostres lectors alguns punts del programa d'ensenyament dels partits i coalicions que es presenten a les properes eleccions autonòmiques.

En aquesta ocasió hem demanat als partits que desenrotllin el que segons el seu programa constitueixen els dos aspectes prioritaris en el camp de l'ensenyament en el termini d'aquests propers quatre anys.

AP EN COALICIÓ AMB PDP I UNIÓN LIBERAL

ALIANZA POPULAR en coalició amb PDP i UL es compromet fonamentalment al fet que la Generalitat de Catalunya desenvolupi una concepció universal de la promoció cultural a Catalunya, concorde amb una realitat sociològica, cultural i lingüística plural però a la vegada única, i de la qual ha d'allunyar-se qualsevol temptació de produir una fractura sociològica, cultural i lingüística.

Propugnem el bilingüisme com a reconeixement clar i específic de la realitat social de Catalunya i, en conseqüència, defensem l'ús sense traumes d'ambdues llengües — català i castellà — amb absoluta normalitat. Estímem necessari que tots els alumnes coneixin el català i el castellà després dels estudis bàsics, però deixant ben assentat que s'ha de garantir als pares la llibertat inequívoca d'escollir per als seus fills l'ensenyament en la llengua desitjada.

Concedirem especialíssima atenció a la creació de centres per a l'ensenyament preescolar, per tal d'obtenir una oferta suficient per a tots els nens.

Procedirem a la revisió dels mòduls de subvencions, per aconseguir l'efectiva gratuïtat de l'Ensenyança General Bàsica, BUP i Formació Professional.

Perquè el dret a l'elecció de centre sigui efectiu, es propiciarà la creació de centres

privats de COU, de segon cicle de secundària, de BUP i Formació Professional.

Potenciarem la Formació Professional, en tots els graus.

Concedirem una especial atenció a la investigació científica i tecnològica, i fomentarem molt especialment la que es realitzi a nivell empresarial.

Proporcionarem programes de qualitat en els diferents nivells d'ensenyança i recobrem la tendència de millorament del sistema educatiu deslligant el professorat de la política partidista, formant esperits lliures i responsables.

Per tot això, la COALICIÓ, amb el major respecte al que acordin les Corts Generals i, en el seu cas, el Tribunal Constitucional, es compromet des del Govern de la Generalitat a interpretar el contingut de la LODE en el sentit més concorde amb la seva política educativa.

CONVERGÈNCIA I UNIÓN (CiU)

Els aspectes que Convergència i Unió considera prioritaris per a desenvolupar els anys vinents són els següents:

a) Ampliació de l'escolarització obligatòria fins als 16 anys. El Departament d'Ensenyament es proposa, per portar a terme aquest objectiu, en primer lloc resoldre el problema de les aules habilitzades construïnt els centres que calgui per escolaritzar dignament els alumnes.

Es proposa igualment impulsar la reforma dels ensenyaments mitjans d'acord amb el projecte que va elaborar la Direcció General d'Ensenyaments secundaris i professionals i que fou presentat al seu temps al Consell d'Ensenyament. Aquesta proposta contempla l'existència d'un tronc comú que funciona amb un sistema de crèdits i amb molta optativitat a fi que els alumnes, d'acord amb llurs

interessos i opcions de futur, puguin escollir les assignatures més adients.

b) Qualitat. En la línia d'assolir una millor qualitat de l'ensenyament, el Departament es proposa de prosseguir l'elaboració d'uns plans i programes propis, d'introduir noves tecnologies als centres, com ara el vídeo i la informàtica com a eina de suport (ensenyament assistit per ordinador), de millorar l'ensenyament dels idiomes moderns, de proporcionar un ensenyament més específic de la música i de l'educació física en nombre i en prestacions.

Finalment, i a més a més d'aquests objectius suscitament esmentats, el Departament d'Ensenyament es proposa d'impulsar les universitats catalanes, que es troben ja en procés de traspàs de serveis a la Generalitat i en un moment especialment crític, ja que han de donar-se uns estatuts i una organització dels quals dependrà en gran part l'fluència futura i l'fluència prestigi com a institucions creadores de ciència i de cultura.

ENTESA DE L'ESQUERRA CATALANA

Lluitem per una escola catalana pública, única, laica, gratuïta, no sexista, i per la participació de tots els implicats en la seva gestió. L'ensenyament no pot ésser en cap cas ni negoci ni eina de control social; cal, doncs:

1. A nivell estructural, aconseguir que tota criatura, des dels 3 anys, tingui una plaça escolar pública en bones condicions, i que tots els implicats participin en la gestió de l'ensenyament (creació de totes les places d'EGB i tronc comú necessàries, ampliació de places de parvulari, prioritat absoluta en el pressupost a l'escola pública, concerts amb la privada només quan no hi hagin places públiques en la zona i amb la perspectiva de transitorietat —en els 4 anys de legislatura s'ha d'arribar a suprimir els centres privats per innecessaris—, creació de condicions perquè les escoles privades es transformin en públiques, reducció d'alumnes per aula —màxim 25 a 1a. etapa, 30 a 2a. i tronc comú—,

creació de Consells Escolars comarcals, locals, etc. amb participació de tots els sectors afectats, democratització dels centres públics i concertats més enllà del que admet la LODE: participació PND, veïns).

2. A nivell de programes educatius i continguts, partir de la realitat històrica i social dels Països Catalans, i de la inexcusable catalanització lingüística, i realitzar un ensenyament obert i crític, que no discrimini entre l'home i la dona, en funció de les necessitats de les classes populars: revisió de llibres de text, eliminant-ne els continguts sexistes, autoritaris, acientífics...; educació d'adults al servei de les classes populars, potenciació dels ateneus i de les activitats culturals i d'alfabetització, foment de la recerca educativa, cooperació amb els moviments de renovació pedagògica, formació continuada dels mestres; reciclatge obligatori (dins horari laboral) de tot el personal (docent i no docent) que ha de dominar el català oral i adquirir coneixements bàsics de la realitat de Catalunya; obligatorietat per a qui vulgui ensenyar aquí de demostrar la seva suficiència en llengua i cultura catalanes; augment de la biblioteca escolar, del material àudio-visual català en llengua i continguts, llibres de text i altres materials catalans i en català...

3. Unificació de BUP i FP en un tronc comú gratuït i obligatori.

ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA (ERC)

L'ensenyament, la recerca i les activitats culturals de tota mena adquireixen una nova dimensió nacional per les transformacions socials i del progrés de les ciències i de les tècniques. La lluita contra la segregació social és una qüestió prioritària que requereix mesures socials a favor de les famílies i els estudiants. Una política de construccions i reconstruccions escolars, i una política de la infància i l'adolescència inadaptada i desvalguda.

L'escola ha de ser accessible a tots els infants de 2 a 6 anys, tant en el món rural com en l'urbà. La Generalitat ha d'impulsar la gratuïtat de l'EGB tal com disposa l'article 27,4 de la Constitució Espanyola.

Els infants i adolescents minusvàlids han de tenir accés a l'ensenyament en les condicions educatives més favorables i adients a llur formació general i professional.

LLIGA COMUNISTA REVOLUCIONÀRIA (LCR)

Continuar lluitant per un ensenyament de qualitat per a tothom i defensar els drets dels treballadors i de les treballadores del sector.

Dissortadament, són encara moltes les «assignatures pendents» des del temps del franquisme. Un bon nombre de les reivindicacions clàssiques d'ahir —comunes llavors a tants, oblidades o desnaturalitzades després pels qui han passat a ocupar càrrecs de responsabilitat i poder— conserven avui dia gairebé tota la seva vigència i urgència. Nosaltres, mal que ens diguin pesats o somiatruïtes, estem disposats a insistir amb el «tornem-hi» tants cops com calgui fins que es vegin plenament satisfetes. Que hi creiem. De debò.

Sí. L'ESCOLA PÚBLICA continua sent la nostra meta. L'escola pública amb tot aquell reguitzell de qualificatius —ara objecte de mofa per a alguns— que perfilen més exactament aquest concepte: ÚNICA, LAICA, GRATUÏTA, ACTIVA, NO-SEXISTA, NO-COMPETITIVA, PARTICIPATIVA, PLURALISTA, POPULAR, DES DEL 6 MESOS..., i, *last but not least*, CATALANA. Déu n'hi do! ¿I els cèntims? Caldrà lluitar, tant dins com fora de les institucions, perquè als Pressupostos Generals de l'Estat i de la Generalitat es dediquin prou diners al projecte d'escola pública, sostreient-los a d'altres apartats que van contra ell, com ara les despeses militars. Caldrà congelar les subvencions públiques a l'escola privada, combatre la LODE que les vol eternitzar, i assegurar que el pas a pública

sigui més fàcil i en millors condicions que en el cas de la CEPEPC. Naturalment, la qualitat dependrà de l'èxit assolit en la reducció del nombre d'alumnes per aula i de les hores lectives, un reciclatge apropiat, i un programa de construccions de nous centres.

Paral·lelament tindrem presents la gent que treballa al sector. Una reforma pregona n'és impensable sense la possibilitat de fer eleccions sindicals lliures, sense el dret a la vaga i a la negociació col·lectiva, sense l'estabilitat, sense posar fi als contractes eventuais i els acomiadaments ideològics i sense el manteniment del poder adquisitiu, procedint a la homologació de la privada amb l'estatal i d'aquesta amb la resta del funcionariat.

Hi ha una tasca a fer al Parlament; però també des dels Sindicats, les Associacions de Pares i de Veïns, lluitarem per avançar cap a l'ESCOLA PÚBLICA.

MOVIMENT COMUNISTA DE CATALUNYA (MCC)

Si hem de reduir a dues les preocupacions polítiques fonamentals en el terreny de l'ensenyança, assenyalaríem, d'una banda, la necessitat d'una plena catalanització de l'escola i la d'una acció encaminada a lluitar contra la crisi pregona que travessa el nostre sistema educatiu el màxim indicador de la qual fora l'alarmant índex de fracàs escolar existent. Si ens fos permès de plantejar una tercera preocupació, aquesta seria la necessitat d'iniciar una reflexió seriosa sobre el paper de l'ensenyança en la socialització de les diferències sexistes.

Això no obstant, l'acció sobre aquests problemes és molt lluny de l'activitat d'unes institucions polítiques inevitablement condicionades pel marc legislatiu, econòmic i polític que engendra i perpetua l'aberrant sistema educatiu actual. Hem de confessar que les nostres esperances se centren molt més en l'esforç de treball i de lluita dels ensenyants i dels altres sectors implicats en l'acció educativa.

No menyspreem els avenços, per petits que siguin, que es poden assolir. Però volem posar l'accent en la necessitat de no deixar-se atrapar per la lògica de treballar dins del marc d'allò que és possible, i de donar vida a la lògica de la lluita per allò que és necessari, per allò que és desitjable. Sense aquest vincle amb un cert tarannà utòpic la transformació de l'escola difícilment podrà esdevenir un procés alliberador i romandrà reduïda a la legitimació d'una política de pedaços.

A parer nostre, són pràcticament nul·les les possibilitats d'aquestes eleccions en surti un marc polític propici a aquesta transformació profunda del sistema educatiu. Per això, entre d'altres coses, animarem la gent d'esquerres a sortir del muntatge electoral, a no sentir-se obligada d'escollir el mal menor. No demanarem el vot pel MCC, i no votarem tampoc cap altra opció electoral ni demanarem el vot per ningú.

PARTIT DELS COMUNISTES DE CATALUNYA (PCC)

El PCC, partit dels comunistes de Catalunya, té com a objectiu general d'ensenyament la consecució d'una escola pública, gratuïta, científica, laica, catalana, igualitària, gestionada democràticament, arrelada en el medi, els treballadors de la qual tinguin reconeguts llurs drets sindicals i garantit, en bones condicions, l'exercici de llur professió.

Encaminats a aquest fi, defensarem en el Parlament de Catalunya —a l'igual que ho estem fent en altres instàncies— els dos temes següents:

1) *Els diners públics han d'anar a l'aplicació i millora de la xarxa de centres públics, el nombre dels quals és escandalosament insuficient a Catalunya.* En aquest sentit, cal la MODIFICACIÓ de la LODE, perquè tota ajuda econòmica governamental a centres privats sigui TRANSITÒRIA, i suposi —al cap d'x anys— el pas automàtic d'aquests centres a públics. Cal també la defensa, per part del govern de la Generalitat, de Lleis Gene-

rals de Pressupostos (estatals i autonòmiques) on la partida destinada a l'Ensenyament augmenti, en detriment d'altres (despeses de guerra, per exemple) d'escassíssima utilitat social.

2) *El fracàs escolar és el resultat d'una mala política educativa, i de diferències econòmiques que exigeixen transformacions urgents en diverses direccions:*

- PROGRAMES tendents, no a l'acumulació de coneixements deslligats d'una matèria a l'altra sinó a la comprensió del món.

- QUALITAT DE L'ENSENYAMENT: 30 alumnes/aula, ampliació de plantilles de professorat, serveis psico-pedagògics i sanitari-higiènic efectius, educació especial amb canals per fer front als problemes que es presenten, formació permanent gratuïta, en hores no lectives, del professorat.

- IGUALTAT D'OPORTUNITATS: cantines escolars de la Generalitat, potenciació de colònies, intercanvis escolars, viatges i excursions, amb suport econòmic per als fills dels treballadors; integració dels disminuïts físics i sensorials en els centres normals, prèvia reducció del nombre d'alumnes i ajuda al professorat integrador, vigilància en el que pugui suposar discriminació de la dona (absentisme i abandó escolar, principalment, llibres de text, etc.).

- TRONC ÚNIC per a les Ensenyances Mitjanes.

PARTIT DEL SOCIALISTES DE CATALUNYA PSC (PSC-PSOE)

Si cal definir els dos aspectes prioritaris del programa socialista d'educació per a aquests quatre anys, haurem de dir que són dos principis: el de participació ciutadana en la política educativa i el de territorialització de l'administració.

Parlem d'Educació més que d'Ensenyament i pensem en una nova Conselleria d'Educació, responsable de garantir el dret a l'educació a través del manteniment d'una xarxa escolar pública i de qualitat; una Conselleria nova no sols pel nom sinó per l'orientació de la tasca

de govern segons els dos principis esmentats.

La Participació, és a dir recollida i potenciació del treball fet i de les iniciatives dels diversos sectors, mestres a través dels Moviments de Renovació Pedagògica i Sindicats, pares en les seves Associacions, entitats ciutadanes, etc. El canal general d'aquesta participació seran els Consells Escolars de diversos àmbits, municipal, comarcal, intercomarcal, interuniversitari i el Consell Escolar de Catalunya. Sense aquesta participació, a Catalunya no es pot pensar a fer la profunda transformació que cal al nostre sistema educatiu, des de l'Escola Bressol a la Universitat.

La territorialització de l'administració educativa, abandonant definitivament el sistema provincial vigent fins ara, és conseqüència del principi anterior. La confecció i publicació els cent primers dies de govern, de les dades operatives del Mapa Escolar i Universitari, permetran no sols una justa distribució dels recursos humans i econòmics, sinó el disseny del districte escolar o unitat territorial de gestió administrativa amb la màxima participació dels municipis pel que fa a programació, construcció i manteniment d'escoles i instituts en estreta relació amb el medi, que no altra cosa és la qualitat d'ensenyament.

Es a partir d'aquests dos principis que pensem en les mesures concretes: aplicació de la LODE, de la Llei del CEPEPC, Llei i xarxa model d'Escola Bressol, congruència de Parvulari i Escola Bàsica i correcta definició de cicles, reforma-unificació del primer ensenyament mitjà, relació escola-treball-vida amb la preparació per les noves tecnologies; l'oci, i una Universitat responsable de la formació científica i professional, la recerca i el servei a la societat i al mateix sistema educatiu, formació de mestres, etc.

PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNYA (PSUC)

El nostre programa té com un dels seus eixos fonamentals la reforma del sistema edu-

catiu a partir d'un model d'Escola Pública per a Catalunya, on es planteja un sistema compensador de les desigualtats socials, obert, pluralista, català i democràtic. L'ensenyament ha de tendir a superar la fragmentació dels grups socials. Les propostes educatives han d'anar més enllà de l'estricta marc escolar i tenir en compte les característiques socials, econòmiques, territorials on han d'incidir. Això permetrà superar problemes tan punyents com l'anomenat fracàs escolar.

Un altre element essencial és la defensa de l'autonomia davant de polítiques de subordinació o d'inhibició.

Per tot això, volem donar resposta a una incorrecta actuació de la Conselleria, tant en la vessant pressupostària, millorant ratios alumnes/aula i professor/aula, com pel que fa a l'atenció als sectors fins ara marginats, com la formació professional, l'educació de les primeres edats i dels adults, o l'ampliació i respecte a l'autonomia municipal.

Fomentarem l'acció educativa en el centre mitjançant l'establiment d'uns mecanismes que permetin que cadascun centre educatiu elabori i posi en pràctica el projecte pedagògic.

Proposem una nova organització del sistema escolar en el marc d'un model de l'Escola Pública, creant a tal fi els Districtes Escolars entesos no com la proliferació de petits Serveis Territorials, sinó com a autèntics nuclis de participació i gestió de tots els sectors afectats.

Donar prioritat a la construcció de llocs escolars públics a fi que tots els pares tinguin la possibilitat real d'escollir un lloc en el sector públic assegurant-hi la qualitat.

Promoure la defensa i l'impuls dels valors i actituds democràtics. Educar en el pluralisme, el laïcisme, el respecte i la solidaritat.

Fixar l'extensió de l'ensenyament obligatori fins als 16 anys i avençar cap a un tronc comú entre Batxillerat i Formació Professional, superador de l'actual discriminació dels alumnes i professors de FP.

Accelerar el procés d'integració de la xarxa escolar pública dels centres privats que ho hagin sol·licitat.

Elaborar la Llei d'Universitats.

Dotar de recursos a les universitats per tal que la programació i ordenació universitària sigui un factor d'estímul del sistema productiu i potenciï l'activitat cultural.

noves col·leccions

MIREM

3-5 anys

Llibres sense text pensats per entretenir el nen tot presentant-li diferents escenaris que pot trobar al seu entorn i en els que descobrirà objectes, llocs i situacions de la seva pròpia vida. Tot plegat fomentarà el seu esperit d'observació, les nocions d'espai i de temps, el durà a formular relacions i a expressar allò que veu, pensa o desitja i allò que els dibuixos li suggereixen.

Selecció de temes i guions, TERESA RIBAS i PILAR CASADEMONT
Il·lustracions de ROSER CAPDEVILA

1. MIREM EL CAMP

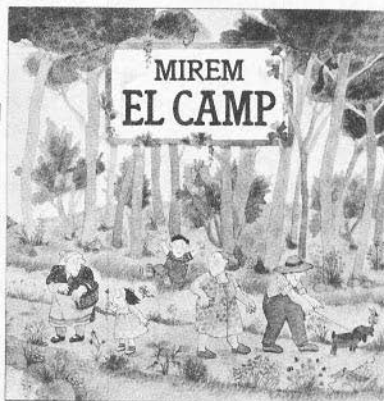
el bosc - la masia - l'hort - els sembrats, el paisatge - el corral
l'estable - el sopar a pagès

2. MIREM LA CASA

la casa de ciutat - la cuina - el menjador - l'habitació de dormir i jugar - l'habitació dels pares - el bany

En preparació: 3. MIREM LES BOTIGUES. 4. EL CAP DE SETMANA. 5. LA CIUTAT. 6. ON VAIG

Llibres de 21 x 21 cm amb sis grans panorames a doble pàgina i a tot color, sense textos, sobre cartolina plastificada.

crOnos

a partir de 14 anys

novelles del segle xx per a la butxaca de la gent jove

A partir dels 13 o 14 anys els lectors es poden encarar ja francament amb obres de tota mena sempre que les referències culturals que contenen no depassin el grau de coneixements adquirits. Però hi ha uns temes concrets que interessen particularment els lectors joves i això és el que justifica una col·lecció pensada per a ells precisament, encara que s'adrexi també al gran públic adult, atès que els temes preferits pels joves són temes d'interès general com ara les realitats socials, les contradiccions de la vida d'avui, les inèrcies i les irreflexions d'una societat massa convencional, els desitjos de progrés i millorament... De tot això tracten els llibres de la col·lecció crOnos.

1. TAMBÉ ET POTS MORIR A LA PRIMAVERA de ELSE BREEN

traducció del noruec (bokmål) per Jem Cabanes

2. UNA LLEBRE AMB CARA DE NENA de LAURA CONTI

traducció de l'italià per Jaume Vidal Alcover

3. BONA SORT, COMPANYY! de BULAT OKUDJAVA

traduït del rus per Monika Zgustová

Llibres de butxaca 11 x 18 cm. Rústica.

LA GALERA, S. A., EDITORIAL - Rda. del Guinardó, 38 - BARCELONA (25)

LLIBRES

Relació de *Diccionaris i Vocabularis tècnics* que trobareu a la biblioteca «Rosa Sensat»

DICCIONARI. Recull dels mots d'una llengua, dels termes d'una ciència, art, etc. amb llur significació, disposats per ordre alfabètic (Fabra).

Per servir-se correctament i ràpida d'un diccionari és indispensable conèixer l'ordenació alfabètica. Els dos sistemes més usats d'alfabetització són:

1. *Continu.* Els mots són classificats en funció de l'ordre alfabètic de llurs lletres successives, sense tenir en compte la divisió en paraules. (Comparar «LA FONTAINE» a la p. 46 de la Gran Enciclopèdia Catalana i p. 381 de la Gran Enciclopèdia Larousse.)

2. *Discontinu.* Ordenat seguint l'ordre alfabètic dels mots i dins dels mots l'ordre alfabètic de les lletres (BALBASTRE I FERRER, J., *Nou recull de modismes i frases fetes (català-castellà, castellà-català)*. Barcelona, Pòrtic, 1977, pp. 66, 74).

Diccionaris generals de la llengua

Llista de veus seguides dels respectius significats.

Serveixen per conèixer el o els significats d'una paraula que ja es coneix. No indiquen únicament la o les definicions dels mots sinó que donen altres informacions com: ortografia o forma correcta del mot; gramàtica, indicant si és nom, adjectiu... masculí, femení...; admissibilitat del mot; pronunciació, generalment transcrita en alfabet fonètic; registre en que estan utilitzats els vocables; terme familiar, popular, vulgar...; i de vegades també l'etimologia, els sinònims, etc.

ALCOVER, A. M.; MOLL, F. de B. *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca. Moll, 1980. 10 v.

Diccionari de la llengua catalana. Barcelona. Fundació Enciclopèdia Catalana, 1982.

Diccionari manual de la llengua catalana. Barcelona. EDHASA, 1983.

FABRA, Pompeu. *Diccionari general de la llengua catalana*. 18a. ed. Barcelona. EDHASA, 1983.

MIRACLE, J. *Diccionari manual de la llengua catalana*. 2a. ed. Barcelona. Selecta, 1982.

XURIGUERA, J. B. *Nou Diccionari de la llengua catalana*. 5a. ed. Barcelona. Claret, 1983.

Diccionaris d'equivalències de llengües

Per trobar el mot o frase feta que coneixem en un altre idioma.

Alemanya

BATLLE, L. C.; HAENSCH, G. *Diccionari alemany-català*. Barcelona. Fundació Enciclopèdia Catalana, 1981.

GUÀRDIA, R.; RITTER I OBRADORS, M. *Diccionari alemany-català, català-alemany*. Barcelona. Pòrtic, 1981.

Anglès

COLOMER, J. *Diccionari anglès-català, català-anglès*. Barcelona. Pòrtic, 1980.

OLIVA, S.; BUXTON, A. *Diccionari anglès-català*. Barcelona. Enciclopèdia Catalana, 1983.

Castellà

ALBERTÍ, S. *Diccionari castellà-català i català-castellà*. 10a. ed. Barcelona. Albertí, 1979.

BALBASTRE I FERRER, J. *Nou recull de modismes i frases fetes. Català-castellà, castellà-català*. Barcelona. Pòrtic, 1977.

Diccionari manual castellà-català, català-castellà. 8a. ed. Barcelona. Bibliograf, 1983 (Vox).

MOLL, F. de B. *Diccionari català-castellà, castellà-català*. Mallorca. Moll, 1980.

Francès

CASTELLANOS I LLORENÇ, C.; CASTELLANOS I LLORENÇ, F. *Diccionari català-francès, francès-català*. Barcelona. Enciclopèdia Catalana, 1979.

Portuguès

PRAT TURU, C. *Diccionari portuguès-català, català-portuguès*. Barcelona. Pòrtic, 1982.

Diccionaris de sinònims i antònims

Per saber el terme lexical corresponent a la idea semblant o oposada de la qual coneixem el mot.

Diccionari manual de sinònims. 5a. ed. Barcelona. Bibliograf, 1983.

FRANQUESA, M. *Diccionari de sinònims*. 3a. ed. Barcelona. Pòrtic, 1983.

JANÉ, A. *Diccionari català de sinònims*. Barcelona. Aedos, 1972.

PEY ESTRANY, S. *Diccionari de sinònims, idees afins i antònims*. 7a. ed. Barcelona. Teide, 1983.

RASPALL DE CAHUÉ, J.; RIERA, J. *Diccionari usual de sinònims catalans: mots i frases*. 2a. ed. Barcelona. Arimany, 1982.

Diccionaris etimològics

Llista de paraules, seguides del seu origen i filiació.

COROMINES, J. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona. Curial, 1981.

Diccionaris ideològics

Proporcionen el terme i els seus sinònims i paraules afins, si en sabem la idea.

ROMEU, X. *Breu diccionari ideològic: amb vocabulari català-castellà i castellà-català*. 3a. ed. Barcelona. Teide, 1981.

Diccionaris ortogràfics

Per trobar l'escriptura correcta d'un terme que experimenta canvis com a conseqüència de la seva flexió o derivació.

Diccionari manual ortogràfic. 3a. ed. Barcelona. Bibliograf, 1981 (Vox).

Altres diccionaris

De noms de persones, de proverbis, tècnics, etc.

Vocabularis tècnics

ALEGRET I SANROMA, Salvador. *Diccionari de l'utilatge químic*. Barcelona. Institut d'Estudis Catalans, 1977.

ALSINA, Claudi. *Vocabulari català de matemàtica bàsica*. Barcelona. Rosa Sensat, 1977 (Quaderns de matemàtica, 9).

AULÍ I VILA, Carles; LLINAS I MIRÓ, Glòria. *Eines i oficis*. Olot. Ajuntament d'Olot, 1982 (Col. Municipal, 11).

AVELLANA VECIANA, Maria del Carme. *El català és fàcil. Som-hi: Vocabulari castellà-català*. Barcelona. Convergència Democràtica de Catalunya, 1982.

1. Sèries de la 1 a la 30: mariscs i peix, numerals, adverbis, camiseria, begudes...
2. Sèries de la 31 a la 40: ocells, cos humà...
3. Sèries de la 41 a la 58: terminologia musical, pastisseria, vocabulari mariner...

BADIA I MARGARIT, Antoni M.; DUARTE I MONTSERRAT, Carles. *Formulari administratiu*. Aplicat especialment a la Universitat... Barcelona. Curial, 1979 (Manuals Curial, 3).

BALBASTRE I FERRÉ, Josep. *Diccionari tècnic de l'automòbil. Català-castellà, castellà-català*. Barcelona. Pòrtic, 1972 (Llibre de butxaca, 54).

BARRAL, Carles. *Catalunya des del mar*. Barcelona. Edicions 62, 1982 (Vida i costums dels catalans). Conté un vocabulari.

BASSEGODA, Buenaventura. *Equivalències catalanes en el lèxic de la construcció*. 2a. ed. corregida i ampliada amb vocabulari català-castellà. Barcelona. Col. Oficial de Arquitectos de Cataluña y Baleares, 1967.

BAULIES, Jordi. *Diccionari terminològic de l'Administració Municipal. Castellà-català*. Barcelona. Ajuntament de Barcelona, 1980.

Bolets de Catalunya. Barcelona. Societat Catalana de Micologia, 1982-1983. Dos carpetes amb els noms populars dels bolets.

BOTIFOLL, Eduard; LLORENTE, Olga. *Vocabulari terminològic. Castellà-català*. Esplugues de Llobregat. Comitè d'Empresa Nestlé, 1982.

CABANES, Jem. *Terminologia bancària: terminologia bancària*. Bilbao. Banco de Bilbao, 1978.

- CARDONA, Osvald. *La correspondència comercial en català*. Barcelona. Curial, 1977 (Manual Curial, 1).
- CARRERAS I PONS, Gumersind. *Vocabulari matemàtic castellano-català. Vocabulari matemàtic català-català*. Barcelona. Serpa, 1978.
- Col·legi Oficial de Doctors i Ll. en F. i Lletres i en C. de Catalunya. *Lèxic de física i química per a ensenyament mitjà*. Barcelona. Col. Of. de Doctors i Ll. en F. i Ll. i en C. del D. U. de Cat. Comissió de Física i Comissió de Química, 1981.
- Col·legi Oficial de Doctors i Ll. en F. i Lletres i en C. del D. U. de Catalunya. *Grup de lèxic científic*. Normes de formulació de química inorgànica i orgànica per a ensenyament mitjà (segons les regles definitives de la I.U.P.A.O., 1970). Barcelona. Col. Of. de Doctors i Ll. en F. i Ll. i en C. del D. U. de Cat. Comissió de Química, 1981.
- Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències. *Vocabularis bàsics*. Barcelona. Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, 1977.
1. Matemàtiques. Física. Química.
  2. Biologia. Geologia.
  3. Anatomia. Bioquímica. Biofísica.
- Diccionari d'informàtica*. Barcelona. Cambra Oficial de Comerç, Ind. i Navegació, 1978.
- Diccionari d'Enginyeria Elèctrica. Termes bàsics*. Barcelona. UPB-ETSET, 1979.
- DUARTE I MONTERRAT, Carles. *Curs de llengua administrativa catal.* Barcelona. Universitat de Barcelona, 1979.
- Flora medicinal*. Barcelona. Laboratoris Emyfar, 1974. Conté 100 fitxes amb equivalències catalanes.
- FONTSERÉ, Eduard. *Assaig d'un vocabulari meteorològic català*. Barcelona. Institut d'Estudis Catalans, 1948.
- GARRETA I TORNER, Francesc. *Vocabulari gasista. Català-castellà*. Barcelona. Catalana de Gas y Electricidad, 1983.
- GENOVARD ROSSELLÓ, C. *Vocabulari bàsic trilingüe de psicologia científica. Inglés-castellano-catalán*. Barcelona. Fontanella, 1980 (Breviaris de conducta humana, 20).
- GUARDIA, Margarida. *Vocabulari nàutic*. Barcelona. Servei d'Offset de Banca Catalana, 1977.
- INGLÉS, Montserrat; ROSSELL, Laura. *Vocabulari de geologia. Català-castellà, castellà-català*. Barcelona. I.C.H.N., 1981.
- Institut de Tecnologia de la Construcció de Catalunya. Comissió Lexicogràfica. *Vocabulari bàsic de la construcció*. 2a. ed. Barcelona. ITEC, 1980.
- JANÉ, Albert. *Nomenclàtor de confecció i calçat*. Barcelona. Servei de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, 1981 (Quaderns de divulgació cultural. Sèrie nomenclàtors).
- JANÉ, Albert. *Nomenclàtor d'hotels, bars i restaurants*. Barcelona. Servei de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, 1980 (Quaderns de divulgació cultural. Sèrie nomenclàtors).
- LLORET I ORRIOLS, Antoni. *Diccionari de la ciència i la tecnologia nuclears*. Amb l'equivalència de les veus en castellà, francès, anglès i alemany. Barcelona. Edicions 62, 1979.
- MALUQUER I SOSTRES, Joaquim. *Els ocells de les terres catalanes*. 2a. ed. amp. Barcelona. Barcino, 1973. Amb vocabulari dels termes catalans.
- MARQUET, Lluís. *Diccionari d'electrònica*. Barcelona. Pòrtic, 1971 (Llibre de butxaca, 34).
- MARQUET, Lluís. *Novetat i llenguatge*. Barcelona. Barcino, 1979-1981. 2 v. (Col. Popular Barcino, 233, 235).
- MARQUET, Lluís. *Vocabulari de luminotècnia*. Barcelona. Inst. d'Estudis Catalans, 1979 (Arxiu de la secció de ciències, LVII).
- MASCLANS, Francesc. *Els noms catalans dels bolets. (Ordre dels agaricals)*. Barcelona. Institut d'Estudis Catalans, 1975 (Arxiu de la secció de ciències, LIV).
- MASJUAN I BUXÓ, M. Dolores. *Vocabulari de química per al Batxillerat i Formació Professional*. Relació temàtica del vocabulari més comunament emprat a les classes teòriques i pràctiques de química de Batxillerat i Formació Professional. Barcelona. Generalitat de Catalunya. Dep. d'Ensenyament, 1983.
- MERENCIANO, Frederic; RICART, Antoni. *Vocabulari automobilístic*. Barcelona. Claret, 1972 (Col. Pompeu Fabra, 5).
- NADAL I FORTIÀ, Joan. *Els nostres peixos*. Girona. Diputació de Girona, 1981. Amb vocabulari dels termes catalans.
- Nomenclàtor internacional normalitzat en els camps de la ciència i de la tecnologia (segons projecte UNESCO)*. Anglès-català-castellà. Barcelona. Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament, 1982.
- Normes de formulació de química inorgànica i orgànica per a ensenyament mitjà (se-*

gona les regles definitives de la I.U.P.A.C. 1970). Barcelona. Col. Of. de Doctors i Ll. de Catalunya. Grup de lèxic científic, 1981. Omnium Cultural. *Vocabulari comercial*. Barcelona. Banca Catalana - Banc Industrial de Catalunya, 1981.

PARAIRE, Miquel. *Diccionari de química. Diccionari temàtic de conceptes químics*. Barcelona. ICE/UPB, 1984.

PLANAS I PAHISSA, Jaume. *Vocabulari de ràdio i televisió. Castellà-català*. Barcelona. Instituto Oficial de Radio y Televisión, 1982.

RIERA I FONTS, Carles. *Lèxic de l'educació en l'esplai*. Barcelona. Generalitat de Catalunya. Servei Central de Publicacions, 1982.

SALERNI, O. Leroy. *Química de fàrmacs naturals i sintètics*. Barcelona. Ed. Universitàries Catalanes, 1982. Amb vocabulari dels termes catalans.

SANTA-EULÀLIA, R. M.; VIVES I CODINA, Josep. *Sinopsi de ciències de la natura. Vocabulari didàctic per a ús dels professors (nivell: primer de BUP)*. Barcelona. Col. Of. de Doctors i Ll. en F. i Ll. i en C. de Catalunya. Centre didàctic de Ciències experimentals (s. a.).

SERRA ESTRUCH, Josep. *Vocabulari cinematogràfic (s.p.i.)*.

VIGO I BONADA, Josep. *L'alta muntanya catalana, flora i vegetació*. Barcelona. Montblanc-Martín, 1976.

VILARRÚBIA, Joaquín. *Els nostres insectes. Converses de divulgació entomològica*. Barcelona. Barcino, 1961, 1962. 3 v. (Col. Popular Barcino, CXCI, CXCII, CXCIV).

VINYOLES I VIDAL, Joan J. *Vocabulari de l'argot de la delinqüència*. Barcelona. Millà, 1978 (Col. Llengua viva, 1).

Vocabulari de fusteria. Barcelona. Generalitat de Catalunya. Dep. d'Ensenyament, 1982.

Vocabulari jurídic castellà-català, català-castellà. Seminari de Documentació Jurídica en català de l'Il·lustre Col. d'Advocats de Barcelona. Barcelona. Pòrtic, 1978 (Llibre de butxaca, 111).

Vocabulari mèdic. Barcelona. Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, 1974.

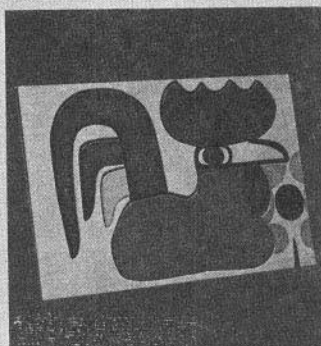
Vocabulari terminològic castellà-català. Barcelona. Caixa d'Estalvis de Catalunya, 1981.

Vocabulari terminològic de publicitat. Castellà-català. Barcelona. Club de la Publicitat.

Vocabulari del suro. Sant Cugat del Vallès (Barcelona). E. R. Edicions Catalanes, 1983.

O. Decroly
E. Monchamp

El juego
educativo
Iniciación a la actividad
intelectual y motriz

 Morata

DECROLY, C. i MONCHAMP, E., *El juego educativo (Iniciación a la actividad intelectual y motriz)*. Ed. Morata.

El llibre que tenim a les mans és la 7a. edició de l'obra de Decroly que tracta sobre el valor educatiu del joc a la infància. És, per tant, una obra bàsica per a educadors, mestres, psicòlegs, pares i totes aquelles persones que s'interessin pels temes d'educació.

Aquesta 7a. edició francesa, corregida i actualitzada pel psicòleg A. Michelet, posa a l'abast dels educadors mitjans eficaços per a l'educació del nen adaptats a la pedagogia actual.

Al llibre, a més de l'obra de Decroly, s'inclou un capítol nou dedicat a la tradició decrolyana que recull les aportacions fetes pels continuadors de Decroly. Aquest capítol informa sobre les realitzacions actuals, ja que

no es poden dissociar d'aquesta tradició les nombroses publicacions de jocs inspirats directament en l'esperit decrolyà.

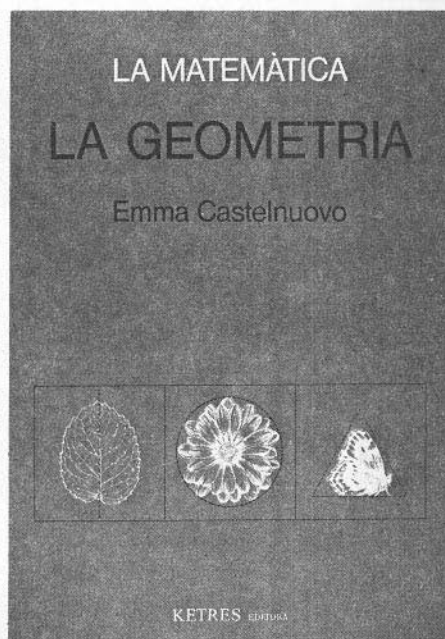
Una petita guia ressenya els jocs més importants i ens permet de conèixer els nous jocs que no paven de sortir. El llibre, a la seva primera part, tracta de les nocions generals sobre el joc, com per exemple les diferències i semblances entre el joc i el treball i la transició de l'un a l'altre. Les joguines, els criteris per a triar-les i una relació d'aquestes per als nens d'1 a 24 mesos componen un dels capítols d'aquesta primera part del llibre. Un altre capítol es destina a l'explicació dels anomenats jocs educatius.

A la segona part del llibre s'exposen els jocs relacionats amb el desenvolupament de les percepcions sensorials i de l'aptitud motriu (jocs visuals motors, jocs motors i àudio-motors, jocs de distinció de les formes i els colors associats, jocs de grandària, jocs de relacions espacials).

La tercera part és dedicada als jocs d'idees generals o d'associacions inductives i deductives. I a la quarta part apareixen els jocs didàctics encaminats al desenvolupament dels processos de representació mental, que és a la base de la formació dels judicis i conceptes propis. Mitjançant aquests jocs es presenten als nens les primeres nocions matemàtiques que els permeten d'abordar concretament l'establiment de relacions, de quantitat, d'operacions.

Els jocs didàctics són útils també per introduir el nen a la lectura i escriptura, així com a la comprensió del llenguatge i la gramàtica (capítol XI).

Com a conclusió del llibre, apareix una descripció de les creacions més característiques de la tradició decrolyana en les quals es reflecteix la tendència a l'educació «global», i per les quals es constata que el mètode Decroly es continua desenvolupant per pedagogs qualificats que adapten les seves creacions a l'evolució de la psicologia del nen.

LA GEOMETRIA

Emma Castelnuovo

Presentació de l'edició catalana
de **Periòdica Pura**

El llibre es preocupa d'incitar els alumnes, a través dels problemes motivats per una dinàmica concreta i de les diverses qüestions de la realitat en què vivim, a construir ells mateixos les matemàtiques amb l'ajut del professor. Jo estic segura que els mestres catalans no romandran indiferents davant d'aquest esperit tan «llati» i s'adonaran que un ensenyament d'aquest tipus converteix les matemàtiques en una disciplina de les més engrescadores. *(Del Pròleg.)*

Hem pensat que la versió catalana de «La Geometria» ha de ser força important en el procés de recuperació que s'inicia. A l'escola, a la formació de mestres, a la biblioteca del mestre de matemàtica, serà un punt de referència, de vegades una font d'inspiració i, d'entrada, un bon gruix d'exercicis i experiències que poden sortir del llibre i prendre realitat a la classe per tal de començar ja ara mateix a fer geometria. *(De la Presentació.)*

21x29 cm, 348 pàgs., 662 il·lustracions a 1, 2 i 4 tints.

KETRES EDITORA

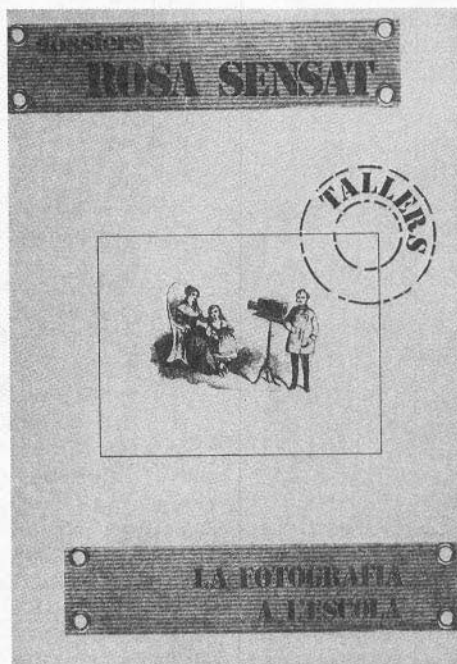
Diputació 113-115, esc. esquerra, entl.
telèfons 253 36 00 i 253 36 09

Barcelona-15

dossiers
ROSA SENSAT

**EL MATERIAL DEL
DESENVOLUPAMENT SENSORIAL**

**LA FOTOGRAFIA
A L'ESCOLA**

REVISTES

COLOMER, Josep M., **Makoki: la vida privada**, «L'Avenç», núm. 67 (gener 1984).

Les historietes de Makoki, publicades a Barcelona des de fa cinc anys, són una brillant i colpidora interpretació de la lluita per la supervivència a la gran ciutat: tot gira entorn d'un dels nuclis de socialització bàsica (la «basca»), posterior a la crisi de la família tradicional, de la joventut marginada en la jungla dels anys de la crisi.

Dossier: Apprendimento della lettura e dislessia, «L'Educatore», núm. 8/9 (desembre 1983).

Revisió de les dificultats en l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura. Incorpora aspectes fins i tot discutibles —com el mateix concepte de dislèxia—, però aporta elements des de quasi totes les vessants del tema: la motivació, els factors socials, els elements afectius, la maduració neuronal, etc. i algunes propostes de treball.

Dossier informatique, «J.D.I.», núm. 3 (desembre 1983).

Dossier sobre informàtica especialment pensat per a educadors d'escola elemental; incorpora vocabulari i llibres bàsics.

Dossier: L'Histoire en question!, «L'École & la Nation», núm. 343 (novembre 1983).

François Mitterrand va considerar que «el fet de donar poca importància a l'ensenyament

de la història va esdevenir un mal nacional». Estava «escandalitzat i angoixat per la pèrdua de la memòria col·lectiva de les joves generacions». «L'École et la Nation» estudia la naturalesa de la crisi de l'ensenyament de la història, dona els primers resultats d'un sondeig realitzat per la Comissió Girault a l'entorn de 2.000 alumnes i mostra com s'ensenyava la història a les Escoles Normals.

FERRERO, Luis, **Resolución de situaciones problemáticas**, «Acción Educativa», número 22 (1983).

Els conceptes matemàtics, especialment els numèrics, després d'haver superat les fases de comprensió i d'assimilació a través d'experiències personals o d'altres de provocades i a través d'una exercitació gradual, variada i suficient, s'afermen i tenen sentit quan són aplicats a la resolució de situacions problemàtiques de la vida real o de simulades d'interès per als alumnes.

FRANQUESA, Teresa; MONGE, Miquel, **Recursos y materiales para la educación ambiental en el Estado español: primera aproximación**, «Cuadernos de Pedagogía», núm. 109 (gener 1984).

Llista exhaustiva de les granges-escola, aules de la naturalesa i d'altres equipaments i recursos relacionats amb l'educació ambiental.

L'estudi que han fet els autors es troba a «Quaderns d'ecologia aplicada» (núm. 6, Servei del Medi Ambient, Diputació de Barcelona, 1983).

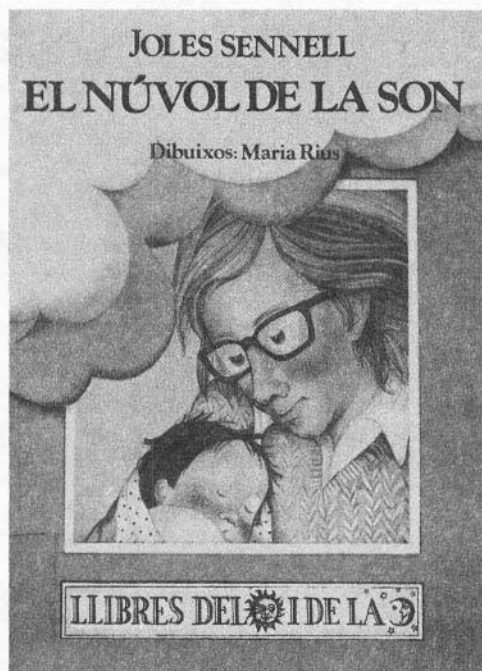
GAGNÉ, G.; LAZURE, R. (Montreal), **Deux décennies de recherches américaines en pédagogie de la langue maternelle**, «Revue Française de Pédagogie», núm. 66 (gener, febrer, març 1984).

La pedagogia de la llengua materna ha estat objecte, en els dos darrers decennis, d'una quantitat impressionant d'investigacions: a l'entorn de 20.000 treballs, la major part d'ells americans, fan referència bàsicament al francès i a l'anglès. Els autors agrupen les investigacions en funció dels temes i de grans àrees: expressió oral, lectura, escriptura, ensenyament integral...

Scuole Materne di Ponticelli, **Autonomia socializzazione affettività: una programmazione da Napoli**, «Infanzia» (novembre-desembre 1983).

Primera part de la programació educativa i didàctica d'un grup de parularis estatals de la ciutat de Nàpols. Aquesta primera part comprèn les característiques dels nens en edat pre-escolar, la individualització dels objectes educatius i l'anàlisi dels aspectes didàctics de l'educació per a l'autonomia, per a la socialització i per a l'afectivitat.

JOSEP ALBANELL

Joles Sennell és el pseudònim que empra Josep Albanell per a signar els llibres que escriu per als infants; és un nom format barrejant les síl·labes de dos noms catalans: Josep Albanell i Carles Senpau, dos autors que s'havien associat per escriure el primer llibre de Joles Sennell.* Aquesta tasca, però, serà continuada només per Josep Albanell, de manera prolífica i amb un èxit cada dia més gran.

Josep Albanell va néixer a Vic l'any 1945, però va passar la infantesa a la Seu d'Urgell, al Pre-pirineu, on es va amarar de la bellesa del paisatge abans d'anar a estudiar a Barcelona, capital de Catalunya, cap als 19 anys. L'adaptació a la vida urbana va ser més aviat dolorosa i li va inspirar un dels primers llibres: *El Barcelonata* (1977), premi Folch i Torres de literatura juvenil, en el qual explica l'angoixa d'un jove de poble decidit a deixar

la gran ciutat, on es troba massa sol; una sèrie de circumstàncies, com ara la pèrdua de la cartera, li impedirà de realitzar aquest projecte, però li durà l'amistat d'un grup de joves de la ciutat, que s'uniran a ell i es llançaran tots plegats a la recerca de l'objecte perdut.

Tanmateix, no és pas en el gènere realista que el nostre autor es distingeix, sinó que és un dels primers a emprendre el camí de la narració fantàstica, que fins aleshores els autors catalans havien descuidat força en benefici de les obres didàctiques destinades a fer conèixer als infants catalans el país, la nació, de què són hereus i que 40 anys de franquisme havien intentat esborrar.

Aquell mateix any apareix un altre dels seus llibres: *La Guia fantàstica* (1977), que li valdrà la menció de «Llibre declarat d'interès per als infants» entre els premis de literatura infantil concedits a Madrid l'any 1978. Aquest va tenir i té encara un èxit ben merescut; continua essent el millor símbol dels llibres d'imaginació contemporanis. Dos elements inusuals formen la clau de volta de l'obra: un licorn, el darrer, que per a traslladar-se d'un indret a un altre necessita no les seves ales sinó el flux d'energia que rep de la imaginació dels qui el cavalquen; i un Llibre en Blanc (que és la *Guia fantàstica*), en el qual els protagonistes llegeixen el que la seva imaginació (quan en tenen) els dicta, però que resta «en blanc» per als altres. L'autor reivindicava, doncs, la imaginació no solament en el seu aspecte lúdic, ans també com a força motriu de la creació. Seran nombrosos, d'altra banda, els joves lectors que, presos pel joc, li trametran nous textos inventats per ells.

Per respondre al que desitgen, Josep Albanell no dubta gens d'ara endavant a explicar, sia en forma de pròleg sia d'epíleg, o àdhuc entre capítols, l'origen de la seva inspiració, generalment arrelada en contes populars que li forneixen la trama o el punt de partença de l'argument. Tanmateix, ell no s'està pas de modificar-los, bo i afegint-hi (inventant-los) o traient-ne situacions, personatges i elements, talment que al capdavant la

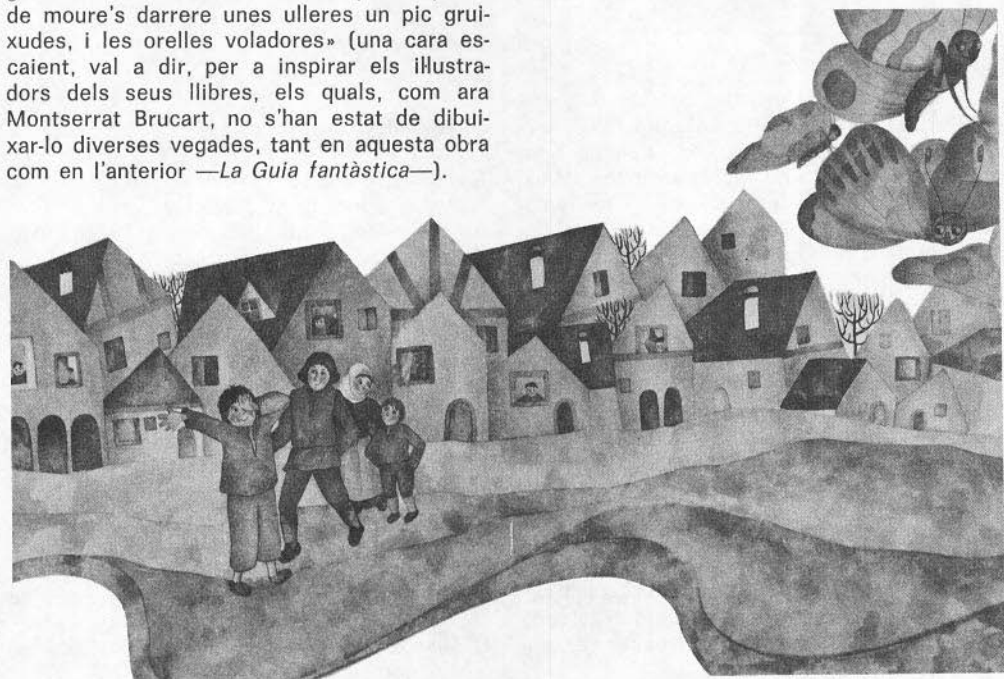
llegenda o la història que en resulta no té sinó una semblança llunyana amb la font d'on prové.

Aquest procediment ha estat emprat en tres llibres de contes o narracions: *Ara us n'explicaré* una (1980), en què el primer conte és una llegenda holandesa d'un parell de pàgines ampliada fins a una trentena, i que va guanyar el premi «Ciutat d'Olot» el 1978; *A la vora de l'estufa* (1980), on els protagonistes són l'autor mateix i els personatges que el voltaven quan era petit i vivia al camp; *El cas de la terra de Xirinola* (1981), en el qual l'autor dóna fins a tres versions del mateix conte, modificat, com explica als seus joves lectors, per tal de satisfer les exigències dels editors.

Josep Albanell, alias Joles Sennell, no vacilla a aparèixer en escena. Heus aquí com es descriu a les primeres pàgines d'*En Patancràs Xinxolaina* (1981), premi Folch i Torres (el més important dels premis de literatura infantil): «Un rostre una mica encantat però també una mica murri, amb una cabellera esborrifada de color tirant a ros, galta-prim, barbata partida, nas arromangat i de forats generosos, ulls clars i curiosos que no paren de moure's darrere unes ulleres un pic gruixudes, i les orelles voladores» (una cara escaient, val a dir, per a inspirar els il·lustradors dels seus llibres, els quals, com ara Montserrat Brucart, no s'han estat de dibuixar-lo diverses vegades, tant en aquesta obra com en l'anterior —*La Guia fantàstica*—).

L'excusa que dóna pel fet de descriure's ell mateix és que és també ell mateix el protagonista del llibre i que aquell dia en mirar-se al mirall de la cambra de bany no hi veu la seva pròpia cara, sinó la d'un objecte barbut d'ulls i cabells foscos, mirada febrosa, que s'agita nerviosament darrera el mirall, d'on sembla voler sortir desesperadament. Aquesta escena dóna pas a una altra d'humor pròpiament sennellià, en què Joles demana ajut a un veí, el qual evidentment li aconsella de fer-se passar l'embraguesa amb una bona dutxa d'aigua freda. Nogensmenys, li caldrà aguantar la imatge del mirall durant dos mesos, fins que aquella desaparegui i que un seguit de circumstàncies li permetin de trobar el jove real posseïdor d'aquella imatge, que li explicarà l'aventura fantàstica que li ha fet viure l'inventor (premi Nobel de mal grat) d'una màquina per a penetrar dins l'univers dels miralls i per a remuntar el curs del temps.

Si *En Patancràs Xinxolaina* li féu guanyar el premi Folch i Torres, *El Bosc Encantat* (1982),

llibre que va ser presentat al mateix premi sota un altre pseudònim —Marina Piferrer—, no va tenir aquesta sort. Per això no serà publicat sinó dos anys més tard. I tanmateix, a més de tenir una dosi d'humor i de fantasia fenomenal, el llibre afegeix a aquestes qualitats la d'introduir el jove lector dins una atmosfera poètica realment extraordinària, ja que si, d'una banda, els personatges, humans o quasi (el rei, la reina, el mag i l'aprenent de mag) són d'humor que raneja a la bufonada (la princesa transformada en oca per un mag que ja repapieja, etc.); de l'altra, el bosc plantat a poc a poc pel mag exiliat ens presenta un món on domina la poesia. Els elements de la natura, el vent, el sol, la lluna, governen la benaurança o la malaurança d'una parella de joves llenyataires constrets, per la gelosia dels astres, a cavalcar, l'un damunt un cavall blanc, l'altre damunt un cavall negre, i a creuar-se nit i dia dalt del cel fins que l'aprenent de mag pugui trencar l'encantament.

Els llibres que acabem de descriure s'adrecen a un públic d'una edat compresa entre 11 i 12 anys. L'autor també ha escrit llibres per a adults, que han tingut força èxit; no ens pertoca, però, de parlar-ne aquí. En canvi, sí que hem d'esmentar encara dos o tres àlbums escrits aquesta vegada per a la gent més menuda i que han obtingut el premi de crítica Serra d'Or. Són: *L'estel de colors* (1979), *El núvol de la son* (1980) i *la Història d'una bala* (1981). Aquest darrer, que no ha guanyat cap premi, és potser menys poètic que els altres dos, però manté l'humor propi de Josep Albanell tot restant accessible als nens i nenes més petits (es tracta d'una bala de canó que sobrevola el camp de batalla sense decidir-se a caure en un camp o en l'altre).

Les obres de Josep Albanell són llibres optimistes, en què l'alegria i la fantasia són el resultat de situacions veritablement còmiques, descrites amb un domini admirable de la llengua i amb una inspiració que sap ésser rica bo i restant comprensible i en conseqüència molt estimada pels joves lectors.

Françoise Samuel-Lajeunesse

Bibliografia

Josep ALBANELL:

El Barcelonauta, Laia, 1976.

A la vora de l'estufa, Edicions del Mall, 1980.

Història d'una bala, Hymssa, 1981.

Yuyo, el nen que no plorava, Hymssa, 1981.

Joles SENNEL (pseudònim):

* *Un llibre amb cua*, Lavínia, 1976.

La Guia fantàstica, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1977.

L'estel de color, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1979.

El núvol de la son, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1980.

Ara us n'explicaré una, Joventut, 1980.

En Patancràs Xinxolaina, La Galera, 1981.

El cas de la terra de Xirinola, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1981.

El bosc encantat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1982.

NOVA COL·LECCIÓ AL
SERVEI DE L'ESCOLA
DE CATALUNYA

MATERNAL I
PARVULARI DE L'AVET
CICLES INICIAL, MITJÀ
I SUPERIOR DE "ROSA
SENSAT"

EDITORIAL ONDA
PASSEIG GRACIA, 123
BARCELONA 8

TEL. 218 21 26

SOL·LICITEU MOSTRES
TOTS ELS LLIBRES ESTAN EDITATS EN
CATALÀ I CASTELLÀ

onda

LANG, O. F., **Encara queden fantasmes**, traducció i presentació Carme Serrallonga, il. Traudl i Walter Reiner, La Galera, Barcelona 1983 (Col. Els grumets de mar enllà).

Ens trobem davant uns fantasmes molt poc freqüents. No van amb llençols ni arrosseguen cadenes. Es presenten tal i com varen viure segles enrera i tenen les mateixes necessitats físiques que els humans. En la seva vida van ser essencialment dolents, cruels amb la gent que els va envoltar. En la seva vida de fantasmes segueixen els mateixos paràmetres de conducta, tots encaminats a fer fora de la seva antiga casa els intrusos que s'hi han instal·lat i a fer la vida impossible als habitants de Hahberscham.

Van ser els cacics i senyors de la zona i van dominar socialment i econòmicament les vides de la gent. Avui dia pretenen fer el mateix, però la situació ha canviat força

i voler aconseguir un estatus passat els aboca al fracàs. Arriba un moment que ja ni tan sols fan por i els plebeus i forasters tenen la gosadia d'enfrontar-s'hi obertament utilitzant les seves mateixes armes. El resultat final és llastimós per als pobres fantasmes.

Narració divertida, amb cert humor, original pel tractament del tema. Barreja d'elements fantàstics dins d'una realitat quotidiana realista, en un ambient normal d'un poble austríac. (11 anys.)

M. Busquets

MATEOS, Pilar, **Lucas y Lucas**, il. Chata Lucini, S.M., Madrid 1983 (Col. Barco de vapor).

Aquest llibre consta de dues narracions curtes. **Lucas y Lucas** és el relat d'un dia de la vida d'un nen que ha de conviure amb el seu doble, sortit del mirall. Assisteixen a les classes per torn, però també ho han de fer a l'hora dels àpats, i les situacions resulten compromeses. Al segon relat, **Donato**, un nen de pares divorciats, s'avorreix a casa. Fa amistat amb una nena que té la facultat, concentrant-se, de traslladar-se als prats, transformada en cavall. Aviat també ho podrà fer Donato.

Pilar Mateos, com en altres obres seves, aconsegueix una bona barreja de situacions reals i màgiques, d'humor i tendresa. Llàstima que els adults sempre fan un paper repressiu i més aviat negatiu. (9 anys.)

Françoise Samuel-Lajeunesse

BOSSE, Malcolm J. **Ganesh**, il. Funciscla del Amo, Edicions Alfaguara, Madrid 1983. (Col. Juvenil Alfaguara).

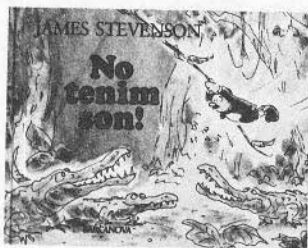
Ganesh és un jove de 14 anys que viu a l'Índia amb el seu pare. És fill d'americans, els seus pares s'havien identificat molt amb l'esperit hindú i seran acceptats pels indis com un d'ells. Quan comença la història, la mare ja és morta i el pare emmalalteix del cor, finalment morirà i el jove haurà de tornar a Amèrica amb una tieta, germana del seu pare. Ell, que era ja un fill de l'Índia, haurà d'adaptar-se a unes maneres de fer i de pensar diferents i lluitar a la manera de Gandhi (resistència passiva), per tal de conservar la casa pairal; els companys d'escola l'ajuden i les dues cultures s'apropen. El llibre està dividit en dues parts, l'una a l'Índia i l'altra a Amèrica.

És molt poètic i ens presenta costums diferents, també canta l'amistat i la com-

prensió, així com la lluita sense utilitzar la forma física, per la veritat i la justícia. (14 anys.)

S. Lavin

STEVENSON, James, **No tenim son**, Barcanova, Barcelona 1983.

Tal com acostuma a passar a la vida real, dos germanets declaren amb rotunditat que no tenen son i, per tant, no volen anar a dormir. El seu avi, lluny d'immutar-se, els explica les seves aventures un dia que, de petit, ell tampoc tenia son.

Córrer, nedar, barallar-se amb els taurons, amb els ósos polars, trobar-se amb les mones, els dracs, les zebres, els cocodrils i ser arrossegat en mig dels huracans són només algunes de les emocionants peripècies que l'avi narra amb un estil molt propi dels nens: l'enumeració, l'exageració, la vertiginositat de l'acció i dels escenaris... Lògicament, quan l'avi acaba la història els nens ja s'han adormit.

El llibre, absolutament encantador i ple d'humor, té una il·lustració que gairebé permet seguir la història, i un tipus de frase senzilla que combina la narració de les aventures amb el diàleg de l'avi i els

nens, tot amb un llenguatge encertat i divertit, molt ben traduït per Josep Vallverdú.

Pot agradar als nens de 7 anys.

T. Colomer

SORRIBAS, Sebastià, **La cinquena gràcia de Collpelat**, il. P. Bayés, La Galera, Barcelona 1983 (Col. Els grups de la Galera).

S. Sorribas continua a la línia de la colla de vaiïets trempats i empenedors però ara situa l'acció, no en un barri de ciutat, sinó en un poble del seu Bages nadiu.

L'aventura consistirà a trobar un noi jugador de prou vàlua per tal de substituir «l'estrella» de l'equip local que se'n va del poble.

Tota la colla d'amics es mobilitza i a la fi descobreixen un xicot negre amb tota una problemàtica al damunt: la immigració. Un cop resolta, el

xicot serà el nou as dels collpelatencs.

El llibre és escrit d'una manera fresca i amb un llenguatge planer. Es llegeix amb gust i rapidesa. (10 anys.)

M. E. Valeri

STEVENSON, R. L., **La flecha negra**, Fontamara, Barcelona 1981 (Col. Ruras).

Novella històrica publicada l'any 1888. L'acció de la novel·la es desenvolupa a l'època medieval, durant la guerra de les «Dues roses», la qual dividí Anglaterra en dos bàndols: els partidaris de la casa de York (rosa blanca) i els de la casa de Lancaster (rosa vermella).

Narració de to romàntic, a l'estil de les novel·les de W. Scott. Hi ha gran habilitat narrativa per part de l'autor. Novella d'aventures (i com és natural amb molta acció), té un final convencional: casament del protagonista amb l'heroïna i mort del «dolent».

Crec que es pot recomanar a partir de 13 anys, però cal advertir que la lectura es fa una mica difícil per la quantitat de personatges que hi apareixen. També sorgeixen algunes dificultats de vocabulari.

Carme Anglès

MATHIEX, Jean, **La guerra del 39-45**, il. Daniel Picard, Ed. Everest, S. A., León 1980 (Col. Historias Jóvenes).

Visió molt esquematitzada de la segona guerra mundial, amb un text de fàcil comprensió. Hi ha paraules en

anglès, que suposem que es deixen perquè no hi ha una traducció adequada al castellà, però les explica al costat de cada capítol.

Les il·lustracions recorden l'estil dels còmics. Hi ha dos mapes molt clars que situen al lector en l'escenari de la guerra. (11 anys.)

M. Fonoll

GIORDINA, Roberto, **Una sirena en la noche**, Ed. Alfaguara, Madrid 1983 (Col. Juvenil Alfaguara).

Aquest llibre explica la història de dos joves periodistes: l'un desinteressat i amb vocació i l'altre fred i desitjós de poder. En un estil àgil, i amb un punt de vista molt obert, es descriuen situacions diverses de la història recent: el maig francès, la banda de la Baader-Meinhof, el conflicte de l'Orient Mitjà... (13 anys). (C.Z.).

GOYTISOLO, J. A., **Érase una vez... el lobito bueno**, il. J. Ballesta, Ed. Laia, Barcelona 1983.

Un cadell de llop esdevé ferotge a conseqüència del mal tracte que rep dels humans.

Llibre que presenta, en sems, la problemàtica dels camperols que emigren a les ciutats. (7 anys). (M.B.).

GRIPE, María, **Los escarabajos vuelan al atardecer**, Ed. S.M., Madrid 1983 (Col. Gran Angular).

Una novel·la d'acció, que aparentment sembla un relat policíac, i que tracta temes tan interessants com el de la situació de la dona al segle XVIII (no gaire diferents, en alguns aspectes, de la d'ara); o el de la importància que l'home dóna a la seva vida professional, que anul·la, a voltes, la sentimental; o el de la imaginació, que ens permet fantasiar sobre els pensaments i sentiments dels altres. (14 anys). (C.Z.).

HUGUES, Shirley, **¡Vuela, Ana!**, il. Shirley Hugues, Ed. Altea, Madrid 1983 (Col. Altea Benjamín).

Es tracta d'una historieta muda sobre les aventures d'una mena que vol volar i que ho aconsegueix gràcies a un meravellós ós de xocolata.

Els dibuixos són molt treballats, amb profusió de detalls, i molt expressius. (7 anys). (M.M.).

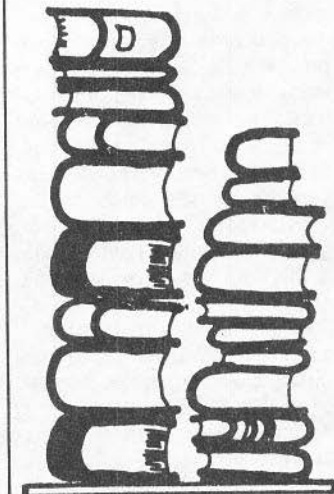
PUSHKIN, Alexander S., **La hija del capitán**, il. H. Figueroa, Ed. Generales Anaya, Madrid 1983 (Col. Tres libros).

Novella romàntica que narra la sublevació dels pagesos russos el 1773. Basada sobre fets i personatges reals, l'autor fa una descripció detallada de la vida dels diferents estaments socials a la Rússia del segle XVIII. (15 anys). (M.M.).

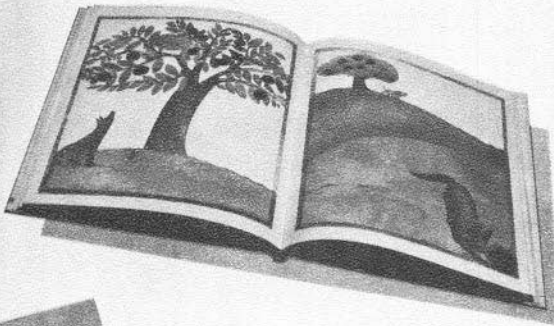
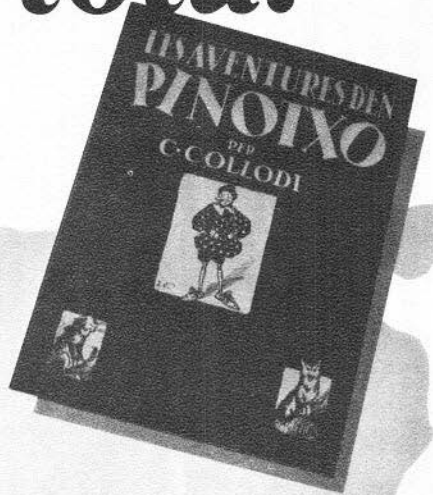
TWAIN, Mark, **El príncep i el captaire**, il. Shula Goldman, Ed. La Galera, Barcelona 1983 (Col. Els grumets de mar enllà).

Un príncep i un captaire es canvien els papers: cadascú viurà, durant una temporada, la vida de l'altre. Aquesta experiència marcarà, definitivament, la seva actuació posterior.

Mark Twain mostra, sobretot, la dura situació del poble anglès enfront de l'alta societat al segle XVI. (13 anys). (M.B.).

Literatura Infantil, la tenim tota.

ABACUS
servei a l'ensenyament

**NOVETAT DE
LA COL·LECCIÓ
"LA CLAU"
DE ROSA SENSAT:
QUADERNS D'ESTIU
PER ALS CICLES
INICIAL I MITJA D'EGB.**

Un joc és el fil conductor al voltant del qual el nen fa exercicis, observacions, activitats, etc...
Un equip de professionals ha preparat uns quaderns de vacances on s'assegura d'estiu pot-ser un joc fascinant.

Soliciteu mostres
Els quaderns estan editats en castellà i català.

Editorial Onda
Passeig de Gràcia, 123
Barcelona 8
Tel. 218 21 26

